январь

ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 5 (18387) | 1990 ий 6 январь, шуматкече | Акше 3 ыр

ОНЧЫЛНО—У КӰКШЫТ

Лоп фермысе доярка-влак кажне ушкал деч 4067 килограмм шӧрым лӱшташ лийыныт ыле. Нуно шке мутыштым шуктеныт мо? Тений. ончыко кугурак ошкылым ышташ могай йӧн уло?

КОДШО кечылаште мый «Восход» совхозысо профком председатель Г. Гафиятов да отделенийын управляющийже В. Васильев дене пырля Лоп фермыш мием коштым. Нуно тыште тылеч ончычат шуэн огыл лиеденыт, вольык ончышо-влакым, нунын пашашт кузе ушнен толмым сайын палат.

Пытартыш кок-кум ийыште Лопышто чыла гаяк вольык вӱтам пужен ыштыме. Тыште кум шӱдӧ утла ушкалым, 55 тӱжангдыме тунам да але тӱжангден шуктыдымо шӱдӧ тунам ашнат.

Ме эн ончычак самырык вольык шогымо вӱташке пурен лекна. Лишыл жапыште нине туна-влак презым ышташ тӱҥалыт. Нунын кокла гыч шуко шӧрым пушышо-влакшым тӱҥ кӱтӱш кусараш палемдыме.

— Самырык вольыкым ончаш ме комсомолка Зинаида Зыкина ден беспартийный Зинаида Осиповалан ӱшаненна, — каласыш ферма вуйлатыше коммунист Алексей Александрович Осипов. — Нуно пашам сайын шуктен шогат, ончыкылык ушкал-влак верч чот тыршат.

Лӱштымӧ ушкал-влакым кок радаман кум вӱташ верандыме. Кажне вӱташте ныл ен тырша. Совхозысо профсоюз комитетын председательже Г. Гафиятовын ойлымыж почеш, лӱштымӧ ушкалым ончышо кажне ен — налаш кеч Екатерина Петровам, Лидия Семеновам але Раисия Афанасьевам, эше иктаж-кӧм весым — продукт лектышым кугемден толшашлан чылажымат ышташ тырша.

— Кызыт ме, — каласышт доярка-влак, —вольыклан, кажне ушкалын мыняр шӧрым пуымыжым ончен, шудым, олымым, силосым, концентратым, ушменым, шротым пукшена. Корма шотышто кӱрылтыш лиймаш уке, ситышын уло. Тиде кечылаште сутка еда ушкал деч кокла шот дене лу килограмм утларак дене шӧрым лӱштена.

Ӱмаште фермыште кажне шӱдӧ ушкалжлан шотлымаште индешлу презым налме. Тыштыже техник-осеменатор Евгений Дмитриевын пашам лийжак манын ыштен шогымыжым палемдаш кӱлеш.

Кодшо ий тӱҥалтыште обязательствым налмыж годым фермын коллективше идалык жапыште кажне ушкал деч 4067 килограмм шӧрым лӱшташ палемден ыле. Таче куанен палемдаш лиеш: доярка-влак шке мутыштлан ӱшанле лийыныт, обязательствым эртарен шуктеныт.

Тиде, конешне, сай. Но тыгодымак каласаш кӱлеш: Лоп фермыште лектышым кугемдаш резерват уло. Эн ончычак теве мом палемдыме шуэш: вӱта-влакым чоҥымо годым пашам тӱрыснекшак мучашке шуктымо огыл. Але мартеат родильный отделений пашам ок ыште. Тиде амал дене моло вӱталаште ушкал-влак кугу тӱшка дене шогат. Кормоцехат ыштымаш уке, санденак тыште ни олымым паритлен, ни шуктышым ямдылен огыт керт. Вожсаскат огеш тыгыдемдалт. Шокшо вӱд шотышто кӱрылтыш лиеда.

Фермысе пашаен-влакын ойлымышт почеш, нуно саунын ышташ тӱҥалмыжым, буфет почылтмым моткоч вучат. Тышке автолавкат шуэн толеда.

Мутат уке, Лопышто вӱта-влакым пужен ыштыме годым пашаен-влакын условийыштым саемдыме шотышто нимомат ыштыме огыл манаш ок лий. Мутлан, вольык ончышо-влакын пӧртышгым, поснак красный уголокым сайын тӱзатыме. Нуно спецвургем, йолчием, шовын да моло шотыштат ӧпке шомакым огыт ойло. Фермысе пашаен-влаклан пуым кондымо, илыме верым ыштыме да олмыктымо шотыштат полыш пуалтеш.

Но тидын годымак ситыдымаш-влак нергенат мутым лукде огеш лий, пашаште шагал огыл чаракым ыштат. Нине экшыкым корандаш гын, коллективын сеҥымашыже кугурак лийын кертеш.

Г. ЕНДАЛЬЦЕВ.

Марий Турек район.

ЗИЛ да КамАЗ дене

РЕСПУБЛИКЫСЕ колхоз ден совхоз-влак пасуш минеральный ӱяҥдышым шагалрак, тидын годымак органикым утларак луктеш тыршат. Тудын кугу пайдам пуэн кертмыжым ынде сайын пален налыныт. Адакше минеральный ӱяҥдышын акшат чот шерге. Тидым шотыш налын, Куженер районыштат верысе ӱяҥдышым утларак кучылташ тӱҥалыныт. Тыштыже озанлык-влаклан «Агропромхимий» райобъединений кугу полышым пуа.

Ноябрь тылзыште, мланде кылмымек, агрохимик-влак эн ончыч «Родина» колхозыш миеныт.

Агрохимик-влак «Маяк» совхозыштат тыршат. Первый кечын вич ЗИЛ пашам ыштен. Экскаватор ик жаплан пудырген гынат, водитель-влак кажныже латкум рейс гыч ыштеныт да чумыржо ныл шӱдӧ тонным шуктеныт.

«Маяк» совхозын кокымшо отделенийыштыже Памашял воктенсе пасушко пураш йӧнанрак, сандене тышке КамАЗ-влакым ойырымо, ЗИЛ-влакым «Родина» колхозыш колтымо. Ӱяҥдышым пасушко мыняр наҥгайымым пенгыде учетыш налме.

В. ПАЙБУЛАТОВ.

Куженер район.

◆ *Айста пырля шоналтена*

МАРИЙ МЛАНДЫН ВИЙЖЕ

МАРИЙ МЛАНДЫМ ОЖНО ШУРНЫМ САЙЫН ШОЧЫКТЕН КЕРТДЫМЫЛАН ШОТЛЕНЫТ. ТЫГАЙ ШОМАК, ЧАМАНАШ ПЕРНА, КЫЗЫТАТ ШОКТА. ЙОҤЫЛЫШ ШОНЫМЫМ ПЫТАРАШ ШУКО ЫШТАЛТЕШ ГЫНАТ, ЮЖО ЕҤ ШКЕ ПАСУЖЫН ВИЙЖЫЛАН ОК ӰШАНЕ. «ТАЙЫЛЫШТЕ ДА ОШМАШТЕ МО ШОЧЕШ!» МАНЕШ. ЧЫН, ТЫГАЙ ВЕРЫШТЕ ОНЧЕН КУШТАШ ЙОСӧ.

ТЫРШЕТ гын, шотлан толеш. Мом ыштет, мемнан кундемыште тидын деч посна ок лий. Шемрок дене от таҥгастаре. Пӱртӱсын пуымо чыла йӧным шотыш налман. Нелылыкым сеҥаш от тырше гын, шагал киндан лият, кормамат ӧрдыж гыч кондет. Кеч-кузе гынат, шкалан ӱшанымаш.

Чыла тидым шотыш налмек, республикысе коммунист, озанлык пашаен-влак интенсивный манме йӧным палемденыт. Тудо шагалрак вий да роскот дене шукырак шурным, кормам ыштен налаш полша. Вичияшын ныл ийыштыже мланде пашам виянгдаш 105 миллион утла теҥгем ойырымо. Пырчым ӱдаш сайын ямдылаш, ончен куштымым кӱлеш семын аралаш, шурным шияш, кормам опташ ятыр оралтым чоҥымо. Ончыл йӧным шыҥдараш ен-влакым кажне озанлыкыште туныктат. Тыште радиотелевизионный школат полша. Аренда кийым пога. Интенсивный йӧн дене пырчым, кормалык культурым ончен кушташ звено-влакым ыштыме. Нуным радамыштыште специалист-влакат улыт.

Нине паша теве мо нерген ойлат: ончыл йӧным илышыш пурташ шагал огыл ыштылтеш, тышке ятыр ен ушнен. Партийный, совет, профсоюз, комсомол орган-влакат ордыжеш кодын огытыл. Но вигак каласымак: чыла тидын нурыш луктыт. Тыгай «писылык» вес энгекым кондa: озым дене пырля шӱкшудо поша. Ятыр терыс энгерыш, ерыш, пӱяш кая. Тыге пайда олмеш энгекым конда. Чыташ лийдыме озадымылык!

Минеральныйымат кучылтын огына мошто. Тудо базыште шуко жап кия; озанлык-влак эркын шуппыктат. Адакше кондымек локтылалтеш; аралаш вер ок сите. Тидын нерген шукертсек ойлалтеш гынат, сай вашталтыш ок кой. Пасуш шавыме годымат ятырже арам пыта. Тыште кок амал уло. Айда лийже шават, нормым огыт эскере. Пасу тӱреш кодат. Склад воктенат кошкен локтылалтше поянлыкым чӱчкыдын ужына. Ӱяҥдышлан кучылтмо роскот шкенжым ок суло.

Чот шопо мланде 160 тӱжем утла гектар уло. Но посна озанлык-влак пасум огыт известкайде. Фосфоритандыме шотышто пламымат огыт теме. «Пӧн уке» — ойлат нунын вуйлатышышт ден специалистышт. Тиде шонымаш тыглай ен-влакымат авалтен. Ятыр техника начарын кучылтмылан яра шогат. Писын локтылмылан кӧра запасной ужашым муаш ок лий. Тидыже пашаеҥын титакше огыл мо? Тыште вес амалым кычалман огыл. Чылажат мемнан пашам онча. Шӱм-чоп вургыжын тыршыше айдеме техникым шинчасортала ра шошым вес районышто, озанлыкыште арат. Тунам районироватлыме урлыкым шындыме нерген ойлыманат огыл. А интенсивный йӧн лач тыгай сортым йодеш. Адак айдемын оза койышыжо кӱлеш.

Ончен куштымо моло поянлыкымат аралаш йӧн лийшаш. Тыште мут—корма нерген. Тудымат мемнан мланде ситышын пуэн кертеш. Но технологический дисциплиным пудыртымаш пытен огыл. Уход начар. Корма поген налме годым палынак локтылалтеш. Корно воктене мыняр пыта! Машина, трактор тошкат. Кушкын шудымо кормам вольык кочкеш. Каван пасуэш шӱэш. Кондымек, вӱта воктене локтылалтеш. Ынже катыкем манын, тений чыла озанлыкыште шудо леваш, силос ден сенаж траншей ситышын лийшаш. Тыгай задачым директивный орган-влак шынденыт. Урлыкаш рапсым, моло культурым кошташ верым йӧнештарыман. Клевер ден люцерна йӧшмым отходдымо технологий почеш ямдылаш манын, лӱмын вер лийшаш. Наука ты шотышто шке мутшым каласен. Тидым шукташ гын, ончычсо деч шулдырак кормам ончен кушташ лиеш. Лектышат кугемеш.

Илыш деч почеш кодаш огыл манын, наука шкежат виянгшаш. Туге гынат научно-производственный система эркын ышталтеш. Ял озанлыкым научно шымлыше Марий институт шке

ОКРУЖНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ КОМИССИЙЛАШТЕ

Калык депутатыш кандидатлан регистрироватлыме

ОКРУЖНОЙ избирательный комиссий 1990 ий 3 январьыште лийше заседанийыштыже, «Марий АССР Верховный Советын калык депутатше-влакым сайлыме нерген» Марий АССР Законын 33-шо статьяж дене келшышын, 39-ше №-ан Университетский избирательный округ деч Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан регистрироватлен:

Игорь Михайлович ЕГОРОВЫМ. Тудо 1934 ийыште шочын, икымше категориян инженер, республиканский радиотелевизионный передаватлыше центрыште УКВ Йошкар-Оласе цех начальникын обязанностьшым шуктышылан ышта; беспартийный. Йошкар-Олаште (Пархоменко урем, [illegible]) ила;

Геннадий Федорович МЯКИШЕВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, Марий АССР Министр-влак Советын государственно-правовой отделжым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште (Советский урем, 174—18) ила;

Олег Николаевич ТИХОНОВЫМ. Тудо 1958 ийыште шочын, Марий АССР Телевидений ден радиовещаний шотышто госкомитетын телевидений редакторжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште (Советский урем, 149—3) ила.

Окружной избирательный комиссий.

СУЛЕН НАЛМАН

ОБЩЕСТВЫН политический системыжын рӱдыж семын, Совет-влакын рольыштым нӧлталаш кӱлмӧ нерген КПСС-ын XIX Всесоюзный конференцийыштыже да КПСС ЦК-н 1988 ий февральысе Пленумыштыжо раш каласыме. Кызыт задача тыгай шога: чыла Совет-влак пашам ыштен кертше, инициативный лийшаш улыт.

Тиде шотышто совет пашаенвлак шкешт мом шонат? Оршанка районысо Марково сельсовет исполкомын председательже В. И. ЛУКОЯНОВА дене мутланышна.

— КОЛЫМШО созыв верысе Совет-влакын полномочий срокышт мучашке лишемеш, —каласкала Вера Ивановна. — Жап шуын йодаш: палемдыме чыла шукталтын але сессийыште да исполком заседанийыште лукмо пунчаллаште веле кышам коден?

Сельсоветыштына 25 депутат уло. Тышеч латкок ӱдырамаш, лу коммунист, 6 комсомолец. Пелыже наре 30 ийыш шуын огытыл. Тунемме шотыштат ӧпкелаш ок лий: вич ен высший, молышт кыдалаш образованийан улыт. Икманаш, депутат корпуслан пашам кумдеш семын ышташ чыла йӧн лийын.

Куд постоянный комиссийым ыштыме ыле, нуным чулым, шонкален моштышо ен-влак — туныктышо Л. В. Смоленцева, «Прожектор» совхозысо партбюро секретарь М. Н. Москвичев, автогаражым вуйлатыше А. С. Черепанов, совхозысо тӱҥ бухгалтерын за[...] асфальт дене леведаш йодыныт. Ивановкышто ыштыме. Новинскыште але уке. Изинурыштат тыгаяк пашам шуктышаш улына ыле. Кызытеш ыштыме огыл.

Совхозын рӱдӧ илемыштыже илыше-влак шукертсек коллективный садлан верым ойыраш йодыт. Йодышым шымлен лекме, участкым ойырымо. Шушаш шошым ен-влак коллективный сад-пакчан лийыт.

Ондак тӱҥ вниманий совхозын рӱдӧ илемжылан гына ойыралтын гын, кызыт чыла ялым уэмдышаш верч тыршена. Ончылий Изинурышто вӱд пучым шупшмо, кум пӧртым нӧлтен шындыме. Ивановкышто да Новинскыште производственный объектымат, илыме верымат чоҥена. Ивановкышто кок пачеран пӧртым чоҥымо, Новинскыште кок тыгай пӧртым нӧлташ тӱҥалме.

Шке пӧртым виян чоҥат, кумылан-влак шукын улыт. Сельсовет кундемыште ныл ен пӧртсийым ыштен, кум ен тыгай пайремлан ямдылалтеш. Вич оза пӧртым чоҥгаш палемден. Тиде созыв жапыште совхоз 490 квадратный метр илыме верым чоҥен. Пачерым вучышо ен-влакын кумылыштым шукташ але йӧнна шагал. Тыгайже 60 ен уло. Ветеран-влакын пӧртыштым чоҥен шукташ палемдыме. Тунам черет иземеш.

Производствышто тыршыше депутат-влак Продовольственный программым шуктымашке изи огыл надырым пыштат. Марково комплексысе оператор-влак З. В. Смирнова ден Г. В. Орехова кажне ушкал деч кум тӱжем утла ки[...]

Конференций каҥашен

ТЕНГЕЧЕ Килемар районысо туныктышо-влакын конференцийышт лийын. Тушто КПСС ЦК членыш кандидат, партий Марий обкомын первый секретарьже Г. А. Посибеев участвоватлен. Тудо шке выступленийыштыже Коммунистический партийын вуйлатыше рольыжым нӧлтымӧ шотышто кажне коммунистын, шемер-влакын кумда массышт с[...]ылно шогышо задачыла нерген ойлен, СССР Калык депутат-влакын кокымшо съездыштын итогшо дене палдарен. Кугу верым КПСС Центральный Комитетын кодшо ий декабрь мучаште эртыше внеочередной Пленумжын материалже-влаклан ойлен. Г. А. Посибеев партий ЦК-н Генеральный секретарьже М. С. Горбачевын «Партийын единствыштыже—перестройкын пӱрымашыже» докладшын содержанийже дене палдарен, Пленумышто Литвасе Компартийын XX съездшын пунчалже дене кылдалтше йодышлам кузе каласкалыме нерген каласкален.

Конференцийыш погынышо-влак КПСС ЦК-н 1989 ий декабрьыште эртыше внеочередной Пленумын итогшым кумдан [...]

шукырак шурным, кормам ыштен налаш толша. Вичияшын ныл ийыштыже мланде пашам виягдаш 105 миллион утла теҥгем ойырымо. Пырчым ўдаш сайын ямдылаш, онченкуштымым кўлеш семын аралаш, шурным шияш, кормам опташ ятыр ӧралтым чоҥымо. Ончыл йӧным шыҥдараш еҥ-влакым кажне озанлыкыште туныктат. Тыште радиотелевизионный школат толша. Аренда [illegible]. Интенсивный йӧн дене пырчым, кормалык культурым ончен кушташ звено-влакым ыштыме. Нуным радамыштышт специалист-влакат улыт.

Ниже паша теве мо нерген ойлат: ончыл йӧным илышыш пурташ шагал огыл ышталтеш, тышке ятыр еҥ ушнен. Партийный, совет, профсоюз, комсомол орган-влакат ӧрдыжеш кодын огытыл. Но вигак каласыман: чыла тидын саскаже але начар. Пырчым ыштен налме планым республика вичияшын ик ийыштыжат темен огыл. Тыге эл ончылно парымеш кодын. Ныл ийыште 555 тўжем тонн кормовой единицым ямдылен шуктымо огыл. Сандене вольык озанлык нелылыкыш логалын.

Тыге чучеш, пуйто марий мланде вийым налын ок керт. Тидын нерген шоналтет — чон коршта. Вара, манмыла, тептер тунарак ок сите мо? Ала тыршыме кумыл волен? Тидат мешая. Ожно, Отечественный сар деч вара, нурыш калык кеҥежым эр йўдымак лектеш ыле. Удырамаш-влак сар гыч толшо пелашыште, эргышт, изашольышт дене пырля, нойымым шотлыде, сорла дене тўредыныт, копнам, каваным ыштеныт. Телым идымыште пычкемыш марте шийыныт. Пашам утларакше кид вий дене ыштеныт. Нигӧ тореш мутым пелештен огыл. Ваш полшеныт. «Яра» манме кеҥеж пагытыште, йоньышто, пасуш имне дене терысым мурен-мурен шупшыктеныт. Ўяҥгыдышым ферма гыч веле огыл, кажне сурт вўта гыч наҥгаеныт.

Кызыт республика мучко терыс лукмо план шымлу процентлан веле темеш. Торф лукмо купым «Марийскмелиораций» объединений палемдыме деч шагал ямдыла, ты шотышто планым вичияшын ик ийыштыжат темен огыл. Куатше ок сите мо? Сита. Но тудын дене шонымо семын ок пайдалане. Ялысе семынак, паша лектышым кугемдаш шагал тырша.

Эше теве мом шотыш налман: торф запас мучашдыме огыл. Каракаер воктенат пытен толеш. Тидыже йўдвел-эрвел районвлаклан нелылыкым поснак конда. Кузе лийман? Терыслан олым келшен толеш. Тудым шартышлан кучылтмек, терыс дене сайын вараш да талук кийыкташ гын, чапле ўлгдыш лиеш. Но южо вере олым дене тыге огыт пайдалане, йол йымалне «аралат», пасушто йўлатат. Терыс дене варымым, жап шуде,

же арам пыта. Тыште кок амал уло. Айда лийже шават, кормым огыт эскере. Пасу тўреш кодат. Склад воктенат кошкен локтылалтше поянлыкым чўкыдын ужына. Ўяҥгдышлан кучылтмо роскот шкенжым ок суло.

Чот шопо мланде 160 тўжем утла гектар уло. Но посна озанлык-влак пасум огыт известкайде. Фосфоритланыме шотышто пла[illegible] огыт теме. [illegible] уке» — ойлат нуным вуйлатышышт ден специалистышт. Тиде шонымаш тыглай еҥ-влакымат авалтен. Ятыр техника начарын кучылтмылан яра шогат. Писын локтылмылан кӧра запасной ужашым муаш ок лий. Тидыже пашаеҥын титакше огыл мо? Тыште вес амалым кычалман огыл. Чылажат мемнан пашам онча. Шўм-чон вургыжын тыршыше айдеме техникым шинчасортала арала, кўлеш семын кучылтеш, чара пасушто але корно воктене шынден ок кодо.

Интенсивный технологий лач тыгай еҥым пагала. Озадымылыкым пытараш огыл гын, наукын кеч-могай ойжат ок шукталт. Тидымак «Марийскземхимий» объединенийлан каласыме шуэш. Тудо индустриальный технологийлан шўмагын огыл. Сандене тыглай веле огыл, саемдыме пасуат изи пайдам пуа. «Марийскагротехсервис» объединенийымат шылталыман. Тудо озанлык-влакын йодмыштым тўрыс шак ок шукто. Пашам нунылан полшышо семын ок ыште. Пуйто киндым, кормам шочыктышо организаций огыл.

Келшен толшо органлаште каласыме: химизацийын базыжым июль марте палынак саемдаш. Склад, агрохимлабораторий, организаций-влакым, самолет волен шичме верым шотыш кондыде, пасулан ешартыш вийым налаш йӧсӧ. Машинам, оборудованийым олмыкташ, обслуживатлаш йӧн лишыл ийлаште тўрыс лийшаш. Задача раш. Тудым такше ик гана веле огыл тыге шындыме. Пунчалымат иктым гына огыл лукмо. Но мут паша дене врежак кылдалтын огыл. Умбакыжат тыге лиеш мо? Перестройка полшышаш. Кузе? Айдемын вийже дене. Кўшнӧ ончыктымо организаций, тыгак колхоз ден совхоз-влак ончычсо семынак юватылыт, айдалийже ыштылыт гын, кўшыл орган кеч-мыняр документым ямдылыже — шонымаш илышыш ок пуро. Поро тыланымаш семын веле кодеш.

Теве урлыкашым аралыме шотышто комиссийым кажне районышто ыштыме. Тыгайже озанлыклаштат шукертсек лийын да кызытат уло. Урлыкашым ситарыме гынат, чылажымак шотыш кондымо огыл. Паренге ий еда локтылалтеш. Тудым аралаш верым йӧнештараш йӧсӧ огыл, ешартыш кугу роскот ок кўл. Но шыжым чот лавыраным але кочкым ончымылан кӧ

пыта! Машина, трактор тошкат. Кушкын шудымо кормам вольык кочкеш. Каван пасуэш шўэш. Кондымек, вўта воктене локтылалтеш. Ыҥже катыкем манын, тений чыла озанлыкыште шудо леваш, силос ден сенаж траншей ситышын лийшаш. Тыгай задачым директивный орган-влак шынденыт. Урлыкаш рапсым, моло культурым кушташ верым йӧнештарыман. Кӧвер ден лу[illegible] церна нӧшмым отходдымо технологий почеш ямдылаш манын, лўмын вер лийшаш. Наука ты шотышто шке мутшым каласен. Тидым шукташ гын, ончычсо деч шулдырак кормам ончен кушташ лиеш. Лектышат кугемеш.

Илыш деч почеш кодаш огыл манын, наука шкежат виягшаш. Туге гынат научно-производственный система эркын ышталтеш. Ял озанлыкым научно шымлыше Марий институт шке вержым муын огыл. Экономикым у семын виктараш умбакыжат тунемде ок лий. Арендный коллектив-влак шагалын улыт. Нуным утыкдене писын ышташ такше шотлан ок тол. Но эркышнашат амал уке. Ончыл йӧн почеш тыршыше еҥ-влак мынярлан шукемыт, продукций тунарлан ешаралтеш. Арендатор-влак мланде пашаште веле огыл, вольык ашнымашат тачысе деч утларак лийыт гын, пайдаже растениеводствыланат толеш: ниже кок отрасль пентыдын ваш кылдалтыныт.

Мланде — поянлык да айдемым пагалаш лийме негыз, маныт. Пырчым ўдышӧ чыным ўда. Мланде шке вийжым яра ок пу. Тудын нерген калыкын мутшо мучашдыме. Шуко шомак курым-курымла мучко аралалт толыныт. Нуно, шўм-чон тулым ылыжтен, поро пашалан полшеныт. Чаманаш перна, южыжо мондалтын. Тиде огыл мо таче палдырна? Кугезе-влакын сугыньыштым южо колхоз ден совхозышто шотыш огыт нал, мланде пашан культурыжо нерген мондeныт, тудым пешыжак огыт нӧлтӧ, огыт пагале. А вет чылажат идеологий гыч тўҥгалеш. Мландым пагалымым чарнена гын, тудын вийже гына огыл, пўтынь общество лунчырга. Марксын, Энгельсын, Ленинын тыге каласымыштым эре ушыштына кучыман. Тиде кугу политика дене кылдалтын.

Мут толмашеш, эн кугу поянлык нерген массовый пропаганда орган-влакат шагал ойлат. Кызыт демократий, перестройкын моло йӧнжӧ нерген чўчкыдын возена, а тиде пўсӧ проблемыжым пуйто мондена.

Чыла тидын дене кылдалтше йодышым партий Центральный Комитетын 1989 ий мартысе Пленумыштыжо, СССР Калык депутат-влакын съездлаштышт, СССР Верховный Советын сессийлаштыже тарватыме. Корным ончыктымо. Тудын дене икшырымын ошкылаш кўлеш. Тунам марий мландат айдеме дек эшеат ласкан савырна.

Л. КУДРЯШОВ.

1990 ий 3 январьышто лийше заседанийыштыже, «Марий АССР Верховный Советын калык депутатше-влакым сайлыме нерген» Марий АССР Законын 33-шо статьяж дене келшышын, 39-ше №-ан Университетский избирательный округ деч Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан регистрироватлен:

Игорь Михайлович ЕГОРОВЫМ. Тудо 1934 ийыште шочын, икымше категориян инженер, республиканский радиотелевизионный передаватлыше центрыште УКВ Йошкар-Оласе цех начальникын обязанностьшым шуктышылан ышта, беспартийный. Йошкар-Олаште (Пархоменко урем, 6—69) ила.

Геннадий Федорович МЯКИШЕВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, Марий АССР Министр-влак Советын государственно-правовой отделжым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште (Советский урем, 174—18) ила;

Олег Николаевич ТИХОНОВЫМ. Тудо 1958 ийыште шочын, Марий АССР Телевидений ден радиовещаний шотышто госкомитетын телевидений редакторжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште (Советский урем, 149—3) ила.

Окружной избирательный комиссий.

Семинар-совещаний лийын

МАРИЙ АССР Верховный Совет Президиумышто РСФСР калык депутат-влакым сайлыме шотышто окружной избирательный комиссий-влакын председательыштлан да районный ден городской избирательный комиссий-влакын вуйлатышыштлан семинар-совещанийым эртарыме.

Калык депутатыш кандидат-влакым ойырымашым организоватлыме шотышто избирательный комиссий-влакын пашаштым иктешлыме, тыгак кандидат-влакым регистрироватлыме радам дене кылдалтше йодышлам рашемдыме.

Семинар-совещанийыште Марий АССР Верховный Совет Президиумын организационный отделжым вуйлатыше С. Ф. Тазеева, КПСС обкомын организационно-партийный да кадровый паша отделжым вуйлатышын заместительже Г. С. Буланкин да КПСС обкомын идеологический отделжым вуйлатыше Е. А. Хлебников ойленыт.

влак шкешт мом шонат? Оршанка районысо Марково сельсовет исполкомын председательже В. И. ЛУКОЯНОВА дене мутланышна.

— КОЛЫМШО созыв верысе Совет-влакын полномочий срокышт мучашке лишемеш,— каласкала Вера Ивановна.— Жап шуын йодаш: палемдыме чыла шукталтын але сессийыште да исполком заседанийыште лукмо пунчалже веле кыдаш кодын?

Сельсоветыштына 25 депутат уло. Тышеч латкок ўдырамаш, лу коммунист, 6 комсомолец. Пелыже наре 30 ийыш шуын огытыл. Тунемме шотыштат ӧпкелаш ок лий: вич еҥ высший, молышт кыдалаш образованийан улыт. Икманаш, депутат корпуслан пашам кўлеш семын ышташ чыла йӧн лийын.

Куд постоянный комиссийым ыштыме ыле, нуным чулым, шонкален моштышо еҥ-влак — туныктышо Л. В. Смоленцева, «Прожектор» совхозысо партбюро секретарь М. Н. Москвичев, автогаражым вуйлатыше А. С. Черепанов, совхозысо тўҥ бухгалтерын заместительже З. И. Лапчикова, сельсовет исполком секретарь Ф. И. Иванова — вуйлатат.

Сельсоветын, постоянный комиссий-влакын да исполкомын пашашт ялын социально-экономический виягмашыжым саемдымашке, избиратель-влакын наказыштым шуктымашке виктаралтын. Депутат-влак кеч-могай йодышым сессийыште але исполком заседанийыште каҥашыме годым чулымлыкым ончыктат, шонымыштым каласаш ӧрын огыт шого.

Избиратель-влакын наказыштым кузе шуктен толына? Наказ-влакын кугурак ужашышт ял-влакым тўзатымаш да илыме верым олмыктымо дене кылдалтын. Куидемым тўзатымаште еҥ-влак шкештак участвоватленыт. Избиратель-влакын йодмышт почеш микрорайонысо котельныйым 1987 ийыштак олмыктымо. Ивановка ден Новинск яллаште йолгорным

Ондак тўҥ вниманий совхозын рўдӧ илемжылан гына ойыралтын гын, кызыт чыла ялым уэмдышаш верч тыршена. Ончылий Изинурышто вўд пучым шупшмо, кум пӧртым нӧлтен шындыме. Ивановкышто да Новинскыште производственный объектымат, илыме верымат чоҥена. Ивановкышто кок пачеран пӧртым чоҥымо, Новинскыште кок тыгай пӧртым нӧлташ тўҥгалме.

Шке пӧртым виян чоҥат, кумылан-влак шуэын улыт. Сельсовет [illegible] ым ыштен, кум еш тыгай пайремлан ямдылалтеш. Вич оза пӧртым чоҥаш палемден. Тиде созыв жапыште совхоз 490 квадратный метр илыме верым чоҥен. Пачерым вучышо еш-влакын кумылыштым шукташ але йӧнна шагал. Тыгайже 60 еш уло. Ветеран-влакын пӧртыштым чоҥен шукташ палемдыме. Тунам черет иземеш.

Производствышто тыршыше депутат-влак Продовольственный программым шуктымашке изи огыл надырым пыштат. Марково комплексысе оператор-влак З. В. Смирнова ден Г. В. Орехова кажне ушкал деч кум тўжем утла килограмм дене шӧрым лўштеныт. Тракторист С. Н. Шашков, сӧсна ончышо-влак З. Е. Петухова ден Л. Т. Лапчикова, механизатор-влак В. И. Конечников, В. В. Зонов да Ю. Г. Шиштанов, шофер Е. П. Москвин нергенат поро мутым гына каласаш лиеш. Нуно депутат лўмыштым кўшнӧ кучат, планым шуктышаш, перестройкым виягдышаш, илышым саемдышаш верч кумылын тыршат.

Туге гынат чылашт нергенак тыге каласен ом керт. Южо депутатше ожнысо семынак шкенжым куча, тудлан тыгеат-тугеат йӧра.

Шушаш сайлымашлан ямдылалташ тўҥгалына. Тўрлӧ уым кычалына. Ынде 25 олмеш 17 депутатым сайлаш палемдыме. Тек шагалрак, но сай лийже депутат корпус.

С. УСОВА.

[illegible] Тудо шке выступленийыштыже Коммунистический партийын вуйлатыше рольжым иолташ шотышто кажне коммунистын, шемер-влакын кумда массышт [illegible] шошо задачыла нерген ойлен, СССР Калык депутат-влакын кокымшо съездыштын итогшо дене палдарен. Кугу верым КПСС Центральный Комитетын кодшо ий декабрь мучаште эртыше внеочередной Пленумжын материалже-влаклан ойлен. Г. А. Посибеев партий ЦК-н Генеральный секретарьже М. С. Горбачевын «Партийын единствыштыже — перестройкын пўрымашыже» докладшын содержанийже дене палдарен, Пленумышто Литвасе Компартийын XX съездшын пунчалже дене кылдалтше йодышлам кузе каҥашыме нерген каласкален.

Конференцийыш погынышо-влак КПСС ЦК-н 1989 ий декабрьыште эртыше внеочередной Пленумжын итогшым кумдан каҥашеныт. Туныктышо-влак Литвасе Компартийыште пўсем шогышо положений шотышто Пленумын пуымо политический акым да выводым пўтынек сайлан шотлымыштым каласеныт.

Пытартышлан КПСС обкомын первый секретарьже Г. А. Посибеев туныктышо-влакын шуко йодышыштлан вашештен, республикын ончыклыкшо нерген ойлен. РСФСР калык депутат-влакым, Марий АССР Верховный Совет да верысе Совет калык депутат-влакым сайлаш ямдылалтмаш республикыштына кузе каен шогымо дене палдарен.

УРА! КАНИКУЛ!..

ЭХ-Х, кузе вучалтеш школышто тунемме годым кажне каникул! Могай гына планым ончылгоч ыштен от ямдыле. А вара, сумкам сакалтен, угыч школ корныш лекмек, кажныже могай-гынат оҥайым каласкала. Йоча-влак каныш деч вара кужу жап тунамсе шарнымаш дене илат.

Теве тачат ўдыр ден рвезе-влакын вучымо пагытышт эрта. Яллаште йоча йўк дене юарлыдыме ик курыкат уке чай. Ече але издер дене мунчалташ, ох-х, могай сай!

Мыняр ыже каникул жапыште кужу корныш лектыт. Тўшка денат, посна-поснат. Элнам, шкенан республикынам ончал савырнаш, музей ден выставкылаште лияш вет кажнылан пайдале да оҥай.

Йошкар-Олаштынат тиде кечылаште урем ден площадьлаште моточ шуко йочам ужаш лиеш. Модын юарлат ӧрастарыме кож йыр олаште илышыжат, толшышт уяла ӧрдыж гычат. Укала толшо-влакланат, верысыжлалат канышыштым оҥайракым ышташ «Марийтурист» объединенийат полша. Тудо экскурсийлан автобусым ойыра, ужатен коштыкташ Йўштӧ кугыза ден Лумўдырым колта. Нуныштўдыр-рвезе-влак дене кож воктене модыт, олам ончыктат, У ийлан изи кожшамычым ончен куштымо питомникыш намиен кондат.

Каныза, погыза вийым, йоча-влак! А вара ешаралтше куат дене угыч шинчымашым поген деда.

И. АЛЕКСЕЕВ.

СНИМКЫЛАШТЕ: Йошкар-Олашто кож воктенысе курыкыште; Звенигово районысо Кужмарий школ гыч укала толшо тунемше-влакым Йўштӧ кугыза изи кожым ончен куштымо питомник дене палдара.

П. Гечинын фотожо.

КАЖНЕ СОНДЫКЫН ШКЕ СРАВОЧШО

Тудым почаш парторглан ӱшаныме

ШОЛЕНГЕР школысо коммунист-влакын партийный организацийым вуйлаташ мылалем ӱшанымышт йӧршын вучыдымыжак ыш лий. Кодшо ийын секретарьын заместительже лийынам. Шижынам, йолташ-влак нелырак йодышым рашемдаш тӱчкыдынак мый декем толыныт. Ончыч Шигаксола кандашияш школ директор лийынамат, ме икте-весым ятыр годсек паленна. Но, манмыла, у портфельым мый тургыжланенрак кучышым: манаш веле, пытартыш ныл талук коклаште тысе парторганизаций шке радамышкыже ик у еҥым ушен огыл, а мый улыжат кокымшо идалык тыште ыштем.

Чын, чоным туржшо шӱлыш кызыт эл мучко шарлен: партийыш свежа вий шагал пура. Моланжым уэш-пачаш тӱйымӧ огеш кӱл, шонем. Адакшым кӧ кызыт йошкар книжкам оҥ пелен пыштышаш ийготыш шуын? Нуно, кӧм ме шкеак Брежнев жапыште туныктенна. А тунам педколлектив ончылно задача икте шындалтын: самырык тукымым коммунизмым чоҥаш ямдылаш, ойым колыштшым, кугыраклан тореш пелешташ тоштдымо койышаным.

Перестройка ынде шинчанам почаш, йырым-йыр тӱткынрак ончалаш таратыш. Мом ме ужына? Сӱрет ок куандаре. Но айста шоналтена, вич ий ончычсо семын экономикына ик верыштак тошкыштеш ыле гын, тачысе илыш могай лиеш ыле? Партий шке йоҥылышыжым лӱдде почын, тидыжланак тудым уло шӱм дене саламлаш кӱлеш.

У шӱлыш туныктымо пашашкат пура. Реформа кузе кайыме дене моктанаш ок лий гынат, ончыко ошкылым ыштыме. Педколлектив утларак творчески шонен ышта. Теве пытартыш кок ийысе икымше чырыкым такастарен ончена. Кызыт успеваемость 96 процентыш шуын, вич шӱдӧ йоча гыч шӱдыжӧ утла сайын тунемеш. Тунам нине цифр ятырлан изи лийын.

Кумло утла туныктышына уло. Вий изи огыл. Коммунист гына шагалрак: пенсионерге латик еҥ, тышеч пашам ыштышыже визытын улына. Но коллективыште организацийна чынжымак авангард улмо рольым шукта манам гын, нимынярат йоҥылыш ом лий. Ме илышнан чыла шӧрынжым шинча ончылно кучаш тыршена.

Мутат уке, коммунист лӱмжак чыла вере ончылно лияш кӱшта. Организацийын тӱрыс чапше тунам нӧлталтеш, кунам тӱдын посна членже-влакым калык пагала. Воспитатель М. Ф. Васильев тале пропагандист улмыж дене «Звениговский» совхозысо пашазе-влак коклаште чапланен. Тӱҥалтыш классым туныктышо М. В. Львова Шоленгер ялсоветыш депутатлан сайлалтын, калык дене вашлиеш, тӱрлӧ проблемым сессийыште нӧлталеш, йодышым тура шындаш ок лӱд.

Профкомыштат мемнан представительна уло: завуч С. Д. Кардаков ушан-шотан каҥашым пуаш эре ямде. Идеологий йодыш дене заместителем З. И. Столярова тӱрлӧ лекцийым, мутланымашым организоватла. Тыште тудлан утларак чолга лияш тыланыме шуэш, молан манаш гын, лач идеологий кызыт эн чот виян, еҥ-влакым ӱшандарен моштышо лийшаш. Конешне, тидым кажне коммунист умылышаш, партийын авторитетшым арален веле огыл, перестройка велыш савырен кертшаш улына.

Каласаш кӱлеш, пенсийыште улшо коммунистна-влакат активный илыш позицийыштым коден огытыл. Мутлан, Егор Никитич Никитин ончычсыж семынак военно-патриотический пашам талын шукта. Гаврил Семенович Горянин райгазет дене кылжым кӱрлын огыл. А Юлия Васильевна Бусыгина сулен налме канышыште гынат, эше туныктымо пашалан вийым муэш, икмыняр шагатым школышташ эртара.

Палем, южо вере членский билетым шке кумылын ӱстел ӱмбак луктын пыштат, партий дене чеверласат. КПСС-ыште шогымо деч тетла пайдам уждымо еҥ-влак гына тыге ыштен кертыт. Ну мо, тыге гын тыге: радамнам мыняр-гынат эрыкташ полшат. Шагалын кодына? Тыге ом шоно. Молан манаш гын, ик ӱшанле еҥ мардеж вакш семын тайныше кум еҥым шога. Адакшым у вий ушнымым кужун вучаш кодын огыл, шонем.

Шкенан коллективыштак мый икмыняр ончыкылык партиецым уже тачак ужам. Налаш теве пионервожатый Р. И. Васильевам. Йошкар оҥан йоча-шамычын илышышт ятырлан оҥай лийын. Раиса Ивановна нунын кумылыштым савырен мошта, порылыклан шӱмангда. Мутлан, шукерте огыл ясле оралте йӱлен кайыш, ньога-влак модыш деч посна кодыч. Вожатыйын организоватлымыж почеш тунемше-влак мӧҥгышт гыч модышымат, книгамат шуко кондышт, шольо-шӱжарыштлан кугу пӧлекым ыштышт.

Гласность кумдангме, демократий келгемме шӱлыш Р. И. Васильевалан шулдыр дене иктак лийын. Но школ да класс деч ӧрдыжкӧ пашан организаторжо В. В. Аканаев тудлан чоҥешташ, манмыла, эрыкым ок пу, кӱштен ойлаш йӧрата. Тидыже вожатыйлан ок келше. Садлан Раиса Ивановна «Вожатый» журналыш заметкым возен. Но редакцийыш колтымыж деч ончыч ой-каҥашым йодаш парторганизацийыш толын.

Ме тиде йодышым шымлен лекташ сӧрышна. Конфликтым ик йӧн дене гына пытараш кутырен келшыме: вашке организатор должностьыш сайлымашым эртарена. А заметка шотышто, тиде авторын праваже: шона—колтыжо... А такшым Раиса Ивановнан чонжо партий пелен, перестройка верч йӱла.

Але теве историйым туныктышо В. А. Муравьев дене шинчаваш мутланенам. Тудо комсомол райком член, шинчымаш денат, койыш денат партийыш пураш ямде. Математик М. С. Федорова, физик В. Е. Скворцова, йылмызе Т. А. Ахметгалеева партийын Программа ден Уставшым палат, КПСС-ын задача ден цельжым умылат. Эн ответственный ошкылым ыштышашышт гына кодын. Ӱшанем, нунат кужун шонкалаш огыт тӱҥал.

Мыйым эше теве мо тургыжландара: коллективыште кызытеш ала-могай тӱшкан-тӱшкан шелалтмаш палдырна. Уке, икте-весым ужмышулымаш моин огыл, но учительскийыште марла мутланыме годым марий огыл-влакышт вес вере погыныт. Умылен ом керт: мо тыште удаже? Вет погынымаште але педсоветыштыже шукыж годым рушла кутырена. Партий ЦК-н 1989 ий сентябрьыште лийше Пленумжын пунчалжым мыят, моло коммунистат пеш шокшын вашлийынна. А илышыште але ты шотышто тӧрсыр шуко кодеш.

Мутлан, школыштына параллельный класс-влак улыт. «А»-штышт марий йылмым огыт тунем, «б»-штышт тунемыт. Ончет гын, «а»-шамычшат марий еш гыч шукын улыт. Тыште, конешне, ешысе воспитаний шкенжым палдара. Мом ыштет, виеш тушкен пуаш ок лий. Но вет туныктышо-влак коклаштат национальность шот дене ойыркалымаш ӧрыктара.

ЦК-н, обкомын да райкомын ты йодыш дене пунчалыштым каҥашыме годым погынымашым, товатат, открытыйым эртарена да тыгай, вик манам, йӧрдымӧ койыш ваштареш кучедалме корным палемдена. Вет мыйын ачам сарыште руш, украинец, татар да моло калыкын эргышт дене пырля кредалмыж годым чыланат ик шочмо элым араленыт, мемнан эрыкан илышна верч вӱрым йоктареныт.

Эше ик гана ойлем, партийный организацийна кугу огыл, но радамым ешараш резерв уло. Тудым партийыш пураш ямдылымаште ме индивидуальный пашалан эҥерташ тӱҥалына. Вет кажне еҥ—шке шотан. Айдемын чонжо сондык дене иктак. А кажне сондыкын шке сравочшо уло. Тудым муын гына кӧгӧным мучыштараш лиеш. Тыгай сравочым кучылтын мошташ пагыт кӱшта.

Н. ЯКИМОВ.
Шоленгер кыдалаш школысо парторганизацийын секретарьже.
Звенигово район.

ТИТАКАНЛАН ШОТЛЫМО ОГЫЛ

Республикыште 30—40-ше ийлаште да 50-ше ийла тӱҥалтыште лийше репрессийын жертвыже-влак шотышто чыным пӧртылтышашлан Марий АССР Верховный Совет пелен ыштыме комиссийын пунчалже почеш газет 1955—1988 ийлаште суд дене реабилитироватлыме еҥ-влакын спискыштым умбакыже печатла.

740. КРАСНЕНКОВ Федор Савельевич, 1893 ийыште Татар АССР-ысе Сюкеево ялеш шочын, руш, карьерын десятникше. 1937 ий 7 декабрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

741. КРАСНОВ Александр Николаевич, 1890 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо Изи Нуктыж ялеш шочын, марий, «Ончыко» колхоз член. 1937 ий 7 декабрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

742. КРАСНОВ Александр Семенович, 1897 ийыште Татар АССР, Билярский районысо Мараса ялеш шочын, руш, Красногорский заводын слесарьже. 1937 ий 10 ноябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

743. КРАСНОВ Гаврил Николаевич, 1901 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо Изи Нуктыж ялеш шочын, марий, «Ончыко» колхоз член. 1937 ий 7 декабрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

744. КРАСНОВ Сергей Архипович, 1903 ийыште Марий АССР, Морко районысо Азъялеш шочын, марий. Морко районысо «Ушнымаш» колхоз председатель. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

745. КРАСНОВ Федор Максимович, 1909 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо Липша ялеш шочын, марий, «Йошкар Липша» колхоз член. 1937 ий 5 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

746. КРАСНОГЛАЗОВ Михаил Григорьевич, 1887 ийыште Марий АССР, Курык марий районысо Ямангаш ялеш шочын, марий, кресаньык. 1933 ий 3 июньышто репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

747. КРЖАНОВСКИЙ Рафаил Николаевич, 1905 ийыште Ивановский областьыште шочын, поляк, Йошкар-Оласе профтехшколын инструкторжо. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

748. КРЖИВОБЛОЦКИЙ Маркап Эдмундович, 1894 ийыште Вильно олаште шочын, поляк, Оршанка районысо чодыра пӱчкедыме заводын пашазыже. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

749. КРИВОРОТОВ Федор Николаевич, 1896 ийыште Марий АССР-ысе Козьмодемьянск олаште шочын, Жданов лӱмеш колхозын колхозникше. 1938 ий 1 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

750. КРИВОШЕИНА Зинаида Никаноровна, 1897 ийыште Марий АССР-ысе Козьмодемьянск олаште шочын, руш, сурт оза вате. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

751. КРИЧЕВСКИЙ Леонид Анисимович, 1892 ийыште Киров олаште шочын, руш, Маритранлесын гаражшым вуйлатыше. 1937 ий 5 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

752. КРОМБЕРГ Фридрих Францевич, 1894 ийыште Рига олаште шочын, латыш, Марбумкомбинатын мастер-электрикше. 1938 ий 21 июньышто репрес-

«Передовик» колхозын колхозникше. 1937 ий 14 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

766. КРЫЛОВ Иван Евграфович, 1871 ийыште Марий АССР-ысе Семеновка ялеш шочын, руш, «Онар» гостиницын дворникше. 1937 ий 7 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

767. КРЫЛОВ Иван Сергеевич, 1905 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо 2-шо Лесной ялеш шочын, марий, связь Исменца отделений начальник. 1937 ий 4 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

768. КРЫЛОВ Илья Сергеевич, 1910 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо 2-шо Лесной ялеш шочын, марий, кресаньык. 1937 ий 4 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

769. КРЫЛОВ Николай Александрович, 1879 ийыште Ульяновский областьыште шочын, руш, Курык марий районысо Коротняк черкын священникше. 1937 ий 11 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

770. КРЫЛОВ Николай Степанович, 1904 ийыште Казань олаште шочын, руш, Марбумстройын техникше. 1935 ий 7 июньышто репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

771. КРЮКОВ Федор Васильевич, 1878 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Марбумкомбинатын штукатуржо. 1937 ий 7 декабрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

772. КУБАРЕВ Андрей Николаевич, 1889 ийыште Марий АССР, Юрино районысо Денисовка ялеш шочын, руш, единоличник. 1931 ий 10 февральыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

773. КУВШИНСКИЙ Иван Михайлович, 1883 ийыште Кировский областьысе Санчурский районышто шочын, руш, Марий АССР аптекоуправленийын тӱҥ бухгалтерже. 1938 ий 29 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

774. КУДРЯВЦЕВА Анна Григорьевна, 1915 ийыште Марий АССР, Оршанка районысо Почынга ялеш шочын, марий, кресаньык. 1942 ий 27 майыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

775. КУДРЯВЦЕВ Никита Иванович, 1906 ийыште Марий АССР, Йошкар-Ола районысо Томшар ялеш шочын, марий, колхозник. 1937 ий 25 июльышто репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

776. КУДРЯВЦЕВ Петр Алексеевич, 1890 ийыште Марий АССР, Медведево районысо Шеклянур ялеш шочын, руш, 1929 ий гыч ВКП(б) член, Йошкар-Ола лестранхозысо пожарный охрана инспектор. 1938 ий 19 сентябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

777. КУДРЯВЦЕВ Сергей Александрович, 1899 ийыште Кировский областьыште шочын, руш, «Строитель» промартельын плотникше. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

778. КУДРЯШОВ Сергей Семенович, 1908 ийыште Марий АССР, Морко районысо Изи Кушна ялыште шочын, марий, кресаньык. 1931 ий 10 сентябрьыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

779. КУДЫШЕС Михаил Николаевич, 1894 ийыште Гродно олаште шочын, еврей, Шернур селаште кустарь-фотографийын. 1938 ий 10 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

780. КУЖНУРОВ Афанасий Семено-

Пашаче мужыр

ТИДЕ весела мужырым — Мира Викторовна Маковам да тудын пелашыжым, Алексей Николаевичым — Кужеҥер район, Ленин лӱмеш колхозышто чыланат палат. Эртыше ийысе итог почеш нуным озаплыкыште ик эн сай вольык ончышылан шотлымо.

Маковмыт коктынат ушыла фермын родильный отделенийыштыже пашам ыштат, озаплыкын тӱҥ кӱтӱшкыжӧ ушаш пеҥгыде, таза презе-влакым ончен куштышаш верч тыршат.

СНИМКЫШТЕ: Мира Викторовна ден Алексей Николаевич Маковмыт.

И. Речкинын фотожо.

ПОРО УВЕР

Таум ойлат

ЗВЕНИГОВО районысо Кужмарий сельсовет кундемыште илыше калык корным кумдангдыме, уремым волгалтарыме нерген ик гана огыл шӱм вургыж ойлен. А. Я. Яркеевын исполкомым вуйлаташ тӱҥалмекыже иже йодмо шукталте.

Кызыт йӧршеш вес сӱрет. Корным кумдангдыме. Автобус шогалме павильон марте меҥгышке светильникым сакыме. Корно воктенат, шугар йырат, чыла вере саварым тӧрлатыме, шуко вереже угыч ыштыме.

Арам огыл еҥ-влак таум ойлат. Ынде калык культура пӧртын нӧлталт шумыжым вуча. Газификацийлан проектно-сметный документаций

Пашаче мужыр

ТИДЕ весела мужырым — Мира Викторовна Маковам да тудын пелашыжым, Алексей Николаевичым — Куженер район, Ленин лӱмеш колхозышто чыланат палат. Эртыше ийысе итог почеш куным озанлыкыште ик эн сай вольык ончышылан шотлымо.

Маковмыт коктынат ушкал фермын родильный отделенийыштыже пашам ыштат, озанлыкын тӱҥ кӱтӱштым ушаш пеҥгыде, таза презе-влакым ончен кушташ верч тыршат.

СНИМКЫШТЕ: Мира Викторовна ден Алексей Николаевич Маковмыт.

И. Речкинын фотожо.

ШУКТАЛТДЫМЕ ӰШАН

ИНВАЛИД-ВЛАКЫН всероссийский обществыштын Марий республиканский организацийжым ыштымылан идалыкат пеле наре эртен. Тудо нунылан общественный илышыште да пашаште участвоватлаш кумда йӧным ыштышаш, социальный да бытовой йодыш-влакым чулымрак решатлаш полшышаш ыле. Обществын уставыштыже тыге возымо. А илышыште кузе?

ТАЧЫСЕ кечылан республикыште обществын 227 первичный организацийжым ыштыме, нуно ныл тӱжем наре инвалидым ушен шогат. Эртыше жапыште общество ончылно шогышо задача нерген шагал огыл умылтарымаш пашам эртарыме. Обществым ыштыме нерген йодыш йыр ӱчашымаш изи огыл лийын, врач ден ученый-влакат, совет ден партийный, профсоюз ден комсомол пашаеҥ-влакат участвоватленыт. Иктышт, у обществым пеш кӱлешанлан шотлен, юватылде ышташ темленыт, весышт чыла тидым уто азапланымаш семын ончeныт, кумшышт тудын пайдам пуэн кертмыжлан ӱшанен огытыл да «арам тыршымаш» манын, кидыштым лупшеныт.

Общественно пайдале пашаш инвалид-влакым ушымо шотыштат икмыняр ышталтын. Йошкар-Олаште велосипед тыртышым погымо цехым, вургемым да малярный валиклан чехолым ургымо участке-влакым пашаш колтымо, коло наре еҥ мӧҥгыштыжӧ тырша. Шойбулак сельсоветысе Аксарка ялыште участкым почмо. Йошкар-Оласе цех-влак тылзе еда коло тӱжем наре теҥгеаш продукцийым луктыт. Медведево районысо Краснооктябрьский поселкышто столярный цехым почмо. Кок тылзат пеле жапыште тыште 5 тӱжем утла теҥгеаш пашам шуктеныт. Волжскышто «Марийстрой» объединений 200 утла квадратный метр кумдыкан зданийым пӧлеклен. Кызыт шагат мастерской пашам ышта. Моло пӧлемлам пужен ыштат да олмыктат.

Умаште инвалид-влакын пашам ыштыме цех ден участкылаште 147,7 тӱжем теҥгеаш продукцийым ямдылыме. Тидыже план деч 22 тӱжем теҥгелан шукырак.

— Шушаш жапыште могай у предприятийым але цех ден участкым почаш шонеда? — йодна правлений председатель Л. А. Яковлев деч.

— Тӱҥ база Аксаркыште лиеш,— каласыш тудо. — Тушто чодырам руышо бригада веле огыл, пӱчкедыше цех пашам ышташ тӱҥалеш. Шкенан материал лиймек, кӱвар оҥам, паркетым, художественный изделийым луктaш йӧн лиеш. Тылеч посна вольык ковашт(ы)м ийлаш, ужгам, упшым да моло изделийым ургаш тӱҥалаш палемдыме. Волжскышто ик еҥ шагатым олмыктен гын, эше ик мастер ешаралтеш, вараже нылытын тыршаш тӱҥалыт. Волжан-влак электроламповый завод дене коопераций негызеш пырля ышташ тӱҥалыт: завод сырьем пуа, организаций — ямде продукцийым. Волжск оласе инвалид-влакын организацийышт фанер гыч кольмым, полиэтилен пакетым, пидме изделийым луктaш ямдылалтеш. Медведевыште полиграфический оборудованийым шындыме, роторым налме. Краснооктябрьскийыште «Дружба» участке куатшым кок-кум пачаш кугемдышаш. Чодыра пӱчкедыме цехым Звенигово районысо Эсмекплакыште почына. Мыланна, шагал гын, 10 тӱжем кубометр чодыра кӱлеш лиеш. Фонд уке. Предприятий-влакым почаш помещений кӱлеш. Орат веле, кузе лияш?

Леонид Акимовичын каласкалымыж гыч коеш: обществын организацийже але шагал ыштен, лишыл жап нерген ойлымо годым кок-кум районын лӱмжӧ веле йоҥгалте.

Республикыште 25 тӱжем утла инвалид гыч 120 утларак веле пашаш ушнен. Вес семын каласаш гын, пел процент наре веле шке вержым муын. Волжский, Медведево да Звенигово районлаште мыняр-гынат ышталтеш гын, моло вере ик еҥат парням тарватен огыл, обществын организацийжым ыштыме дене серлагеныт. Тиде йодыш дене ятыр совещаний эртарелтын. Районла гыч толшо ответственный еҥ-влаклан пашам виянден колташ кӱлмӧ нерген узаш-пачаш ойлымо. Райсовет исполком, социальный обеспечений отдел, обществын районласе организацийже-влакын вуйлатышышт мом шонат?

— Помещений уке, сырье ден материалымат муаш кугу проблема, — манеш У Торъял организацийын председательже А. Г. Онучин.— Инвалид-влак пашам ышташ кумылан улыт, кажне вашлийме годым йодыт, «йӧн уке» манме дене серлагаш логалеш.

Анатолий Григорьевичын чон йӧсланен ойлымыжым колышт шинчымем годым икте ушышкем толын пурыш. Сар деч ончычак У Торъялыште инвалид-влак артель дене йолчиемым, вургемым ургеныт. Тунам йӧным муыныт, а кызыт тиде йодыш проблемыш савырнен.

Краснооктябрьскийыште участкым почмо, но могай условий тушто?

— Столярный изделийлан заказ шуко пура,— манеш тысе организацийын председательже А. И. Лоскутов. —Шукыштлан отказатлена: вер укелан кӧра бригадым кугемден огына керт, материалат ситышын уке. Алакше материалым коммерческий але кооперативный ак дене налына, продукцийым государственный ак дене ужалена. Шкенам парымыш пуртена. Инвалид-влаклан фондым ойыраш кӱлеш. Транспорт шотыштат нелылык уло. Кеч Т-40 тракторым ойырышт ыле, вет транспортым ӧрдыж гыч тарлен, материалым шупшыктымо годым уто оксам кышкена. Икманаш, инвалид-влаклан вниманий ок сите.

Андрей Иванович вес йодышымат нӧлтале.

— «Марийский» сурт кайык фабрикыште,— мане тудо,— вич ий наре у пилорама паша деч посна шога. Нунылан огеш кӱл гын, мыланна пуышт ыле.

Медведево районысо «Шойбулакский», Звенигово район, Ленин лӱмеш совхоз-влак, «Марийстрой» объединений, Йошкар-Оласе мебельно-зеркальный комбинат, механический завод инвалид-влаклан производствым организоватлашышт верым муын кертыныт, а моло предприятий молан йӧным ок кычал? Тыште эн ончычак верысе Совет-влак мутыштым каласышаш улыт.

Тачысе кечылан ик райцентрыштат инвалид-влаклан лӱмын кевытым але магазинлаште секцийым ыштыме огыл. Сарын инвалидше ден участникше-влак семынак, чыла инвалидлан сатум налаш йӧным ыштыман. Республикыште ветеран-влаклан пӧртым чоҥымо нерген увер шокта, условийыштым саемден кертшашлан ӱшаным шочыкта. А инвалид-влаклан кузе лияш?

Кеч-могай у обществылан тӱҥалтыш ошкылым ышташ неле. Обществын пашаже капитальный роскот дене кылдалтме годым тудым виянден колташ нелырак. Лачак тыгай сӱрет инвалид-влакын обществышт шотышто.

Республиканский да районласе организаций-влакын правленийышт ден вуйлатышыштланат чулымлыкым утларак ончыктыде ок лий. Инвалид-влакын пӱрымашышт дене кылдалтше йодыш-влакым решатлаш компетентный учреждений-влакын вуйлатышышт деч пеҥгыдын йодман. Йодшым сaҥга гыч огыт пере, манеш калык. Ик кабинет гыч нимо деч посна лектын каяш перна гын, весыш пураш вожылман огыл.

Республиканский обществысе самырык-влак секций вуйлатыше Ольга Пустоветова тидын шотышто пример лийын кодеш, инициативыж почеш шкеж гаяк-влаклан Йошкар-Олаште лӱмын келыштарыме илыме пӧртым чоҥаш палемдыме. Тудо 90 але 120 пачеран лийшаш.

В. ФЕДОРОВ,
«Марий коммунын» спецкоржо.

Таум ойлат

ЗВЕНИГОВО районысо Кужмарий сельсовет куйдемыште илыше калык корным кумдандыме, уремым волгалтарыме нерген ик гана огыл шӱм вургыж ойлен. А. Я. Яркеевын исполкомым вуйлаташ тӱҥалмекыже иже йодмо шукталте.

Кызыт йӧршеш вес сӱрет. Корным кумдандыме. Автобус шогалме павильон марте меҥгышке светильникым сакыме. Корно воктенат, шӱгар йырат, чыла вере саварым тӧрлатыме, шуко вереже угыч ыштыме.

Арам огыл еҥ-влак таум ойлат. Ынде калык культура пӧртын нӧлталт шумыжым вуча. Газификацийлан проектно-сметный документаций шуын. Тӱҥалме пашам мучашке шукташ гына кодеш.

В. АЗИНОВА.

Янлык ферма

МОРКО районысо «Родина» колхоз сентябрьыште Татар республика гыч 360 пушорам (хорь) конден да подсобный производствым виянгдаш негызым пыштен. У верлан янлык-влак кӱчык жапыште тунем шуыныт. Нуным ашнаш колхозысо строитель-влак нюк шедым чоҥеныт. Кызыт вич пашаеҥ уло. Фермым ветврач А. И. Петров вуйлата.

Колхозышто янлык фермым председатель Ю. Н. Алексеевын инициативыж почеш почмо. Озанлык расчетыш кусымаш ешартыш оксам кычалаш таратен, а янлыкым ончен куштымаш —парышан паша. Ончыкыжым коваштым ийлаш да тудын дене ушым ургаш шонат. Тидлан икмыняр еҥ Йошкар-Олашке тунемаш кая.

Шушаш ийын июньышто янлык-влак игым ыштышаш улыт. Подсобный озанлык умбакыжат кумдангшаш, ава янлыкым тӱжем вуй марте шукташ палемдыме.

У пашам организоватлаш шагал огыл средствам кучылтмо, но экономист-влакын шотлен луымышт почеш, роскот кӱчык жапыштак пӧртылталтшаш. Варажым янлык озанлык парышым пуа.

Ж. ОРЛОВА.

Ит ӧркане гына

ЙОШКАР-ОЛА. Римман магазиныш пашам ышташ толмыжлан ынде 15 ий эртен. Паша деч кӱрылтде, кас еда Кугу Читаш школыш тунемаш кошташ тӱҥалын. Саша пелашыже почеш кодын огыл, тыгак паша деч вара парт коклаш шинчын.

Жап писын эртен. Коктынат сайын тунем лектыныт.

— Манаш веле: пашам ышташ, тунемаш, йочам ончен кушташ. Куштылгыжак огыл, — ойла Римма Лешкаева.— Но ынде чыла шеҥгелан кодын. Нелылыкым сеҥгыме.

Кызыт Римма Лешкаева Красноармейский уремыште верланыше 23-шо №-ан магазинышт старший продавецлан тырша.

Н. КАЗАНЦЕВ.

профтехшколын инструкторжо. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

748. **КРЖИВОБЛОЦКИЙ Маркан Эдмундович,** 1894 ийыште Вильно олаште шочын, поляк, Оршанка районысо чодыра пӱчкедыме заводын пашаеҥже. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

749. **КРИВОРОТОВ Федор Николаевич,** 1896 ийыште Марий АССР-ысе Козьмодемьянск олаште шочын, Жданов лӱмеш колхозын колхозникше. 1938 ий 1 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

750. **КРИВОШЕИНА Зинаида Никаноровна,** 1897 ийыште Марий АССР-ысе Козьмодемьянск олаште шочын, руш, сурт оза вате. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

751. **КРИЧЕВСКИЙ Леонид Анисимович,** 1892 ийыште Киров олаште шочын, руш, Маритранлесын гаражшым вуйлатыше. 1937 ий 5 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

752. **КРОМБЕРГ Фридрих Францевич,** 1894 ийыште Рига олаште шочын, латыш, Марбумкомбинатын мастер-электрикше. 1938 ий 21 июньышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

753. **КРОПИНОВ Иван Яковлевич,** 1892 ийыште Кировский область, Санчурский районысо Охоткино ялеш шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 7 декабрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

754. **КРОПОТОВ Алексей Иванович.** 1889 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Улыл Кукмарий ялеш шочын, марий, шке озанлыкыштыже пашам ыштен. 1937 ий 8 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

755. **КРОПОТОВ Василий Константинович,** 1910 ийыште Марий АССР, Куженер районысо Кӱшыл Ломбенгер ялеш шочын, руш, колхозник. 1937 ий 16 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

756. **КРОПОТОВ Петр Федотович,** 1872 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Орша ялеш шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 11 октябрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

757. **КРОПОТОВ Федор Николаевич,** 1875 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Орша ялеш шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 11 октябрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

758. **КРУГЛОВ Александр Васильевич,** 1908 ийыште Иваново-Вознесенский областьыште шочын, руш, Йошкар-Ола горторгын складшым вуйлатыше. 1932 ий 22 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

759. **КРУПИН Владимир Григорьевич,** 1897 ийыште Марий АССР, Хлебниково районысо Крупино ялеш шочын, руш, шолым волтымаште бригадирлан ыштен. 1937 ий 28 августышто репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

760. **КРУПИН Иван Федорович,** 1916 ийыште Марий АССР, Хлебниково районысо Верхнее Крупино ялеш шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 10 ноябрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

761. **КРУТИХИН Иван Александрович,** 1874 ийыште Марий АССР, Оршанка районысо Тошто Пижан ялеш шочын, руш, кресаньык. 1935 ий 25 июльышто репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

762. **КРУТИХИН Филипп Иванович,** 1873 ийыште Марий АССР, Оршанка районысо Тошто Пижан ялеш шочын, руш, кресаньык. 1935 ий 25 июльышто репрессироватлыме, 5 ийлан ссылкыш колтымо.

763. **КРУЧИНИН Алексей Васильевич,** 1898 ийыште Ульяновский областьыште шочын, руш, «Марийская правда» газет редакций пашаеҥ. 1937 ий 8 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

764. **КРЫЖАНОВСКИЙ Сергей Антонович,** 1882 ийыште Полоцк олаште шочын, руш, Мараптекоуправленийын экономистше. 1936 ий 5 августышто репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

765. **КРЫЛОВ Алексей Иванович,** 1884 ийыште Марий АССР, Семеновка районысо Княжна ялеш шочын, руш.

(Умбакыже. Тӱҥалтышыже 229, 235, 240, 246, 253, 259, 264, 271, 275, 287, 290, 294, 300 №-ан газетыште).

1906 ийыште Марий АССР, Йошкар-Ола районысо Томшар ялеш шочын, марий, колхозник. 1937 ий 25 июльышто репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

776. **КУДРЯВЦЕВ Петр Алексеевич,** 1890 ийыште Марий АССР, Медведево районысо Шеклянур ялеш шочын, руш, 1929 ий гыч ВКП(б) член, Йошкар-Ола лестранхозысо пожарный охрана инспектор. 1938 ий 19 сентябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

777. **КУДРЯВЦЕВ Сергей Александрович,** 1899 ийыште Кировский областьыште шочын, руш, «Строитель» промартельын плотникше. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

778. **КУДРЯШОВ Сергей Семенович,** 1908 ийыште Марий АССР, Морко районысо Изи Кушна ялыште шочын, марий, кресаньык. 1931 ий 10 сентябрьыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

779. **КУДЫШЕС Михаил Николаевич,** 1894 ийыште Гродно олаште шочын, еврей, Шернур селаште кустарь-фотографлийын. 1938 ий 10 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

780. **КУЖНУРОВ Афанасий Семенович,** 1897 ийыште Марий АССР, Шернур районысо Кужнур ялеш шочын, марий, колхозник. 1937 ий 3 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

781. **КУЖНУРОВ Петр Прокопьевич,** 1899 ийыште Марий АССР, Шернур районысо Кужнур ялеш шочын, марий, 1925 ий гыч ВКП(б) член, Марий радиокомитет председатель. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

782. **КУЗНЕЦОВ Александр Георгиевич,** 1900 ийыште Кировский область, Яраҥ районысо Ефимово ялеш шочын, руш, Мардеткомиссийын производствыжым вуйлатыше. 1932 ий 22 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

783. **КУЗНЕЦОВ Александр Дмитриевич,** 1887 ийыште Пермский областьыште шочын, руш, Козьмодемьянскысе горпон юрисконсультшо. 1937 ий 11 октябрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

784. **КУЗНЕЦОВ Алексей Егорович,** 1897 ийыште Марий АССР, Пектубаи районысо Пӱнчэҥер ялеш шочын, марий, 1927 ий гыч ВКП(б) член, Калинин лӱмеш колхоз председатель. 1937 ий 20 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

785. **КУЗНЕЦОВ Ермолай Никифорович,** 1891 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Тушнур ялеш шочын, марий, колхозник. 1938 ий 1 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

786. **КУЗНЕЦОВ Захар Игнатьевич,** 1905 ийыште Марий АССР, Ронго районысо Кӱрсолаш шочын, марий, сельсовет секретарь. 1938 ий 29 июньышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

787. **КУЗНЕЦОВ Илья Васильевич,** 1911 ийыште Марий АССР, Марий Турек районысо Елшинер ялеш шочын, удмурт, колхозник. 1937 ий 3 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

788. **КУЗНЕЦОВ Илья Петрович,** 1892 ийыште Марий АССР, Пектубаи районысо Чирки ялеш шочын, марий, кресаньык. 1938 ий 25 сентябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

789. **КУЗНЕЦОВ Николай Васильевич,** 1890 ийыште Марий АССР, Марий Турек районысо Марий Китне ялеш шочын, марий, колхозник. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

790. **КУЗНЕЦОВ Михаил Георгиевич,** 1905 ийыште Кировский область, Яраҥ районысо Ефимово ялеш шочын, руш, склад вуйлатыше. 1932 ий 22 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

791. **КУЗНЕЦОВА Ольга Михайловна,** 1900 ийыште Горьковский областьыште шочын, руш, Курык марий район, Жданов лӱмеш колхозын колхозницыже. 1937 ий 5 сентябрьыште репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

792. **КУЗНЕЦОВ Яков Павлович,** 1896 ийыште Марий АССР, Пектубаи районысо Чирки ялеш шочын, марий, кресаньык. 1938 ий 25 сентябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

(Умбакыже лиеш).

ЯЛЫШТЕ КӦ ОЗА?

КАЛИНИНСКИЙ ОБЛАСТЬ. Нуно — сельский Совет председатель ден колхоз председатель — ӱчашымым шукертак чарненыт. Но садак раш огыл: кундемыште властьым кӧ шке кидыштыже куча?

Б. П. Цветков Зубцовский районысо «Путь Ильича» колхозым индеш ий ончыч вуйлаташ тӱҥалын. Тунам озанлыкысе 17 ялыште улыжат 142 еҥ илен. Чылажат шалатен шуын, корно уке. Цветков тунам сӧрен: «Ик ий гыч рӱдӧ илемыш корным ыштен шуктена». Еҥ-влак ӱшаныде воштылалыныт. Но корно палемдыме жапыште ыштен шукталтын. Тылеч вара председательын мутшым вес семын аклаш тӱҥалыныт. Тудын авторитетше ий гыч ийын пеҥгыдемын. Эртыше ийлаште тыште усадьба типан шӱдӧ утла пӧртым, у школым, клубым (тушсак кафе уло) чоҥеныт. Районлан первый компьютерный классым почмо да тудлан оборудованийым налме. Кызыт озанлыкыште 620 еҥ пашам ышта — ӧрдыжкӧ кайыше-влак мӧҥгеш пӧртылыныт. Колхоз ий еда 700 тӱжем теҥге утла пайдым налеш. Чыла тидыже председательын авторитетше нерген ойла.

А сельский Совет председательын авторитетше мо кӱлеш кушкеш?

Борковский сельсовет председатель В. В. Никитин тидлан нимо дене ок вашеште. Тудын активыштыже клубат, школат, быткомбинатат уке. Тудо колхоз дене ӱчашен ок керт. Молан манаш гын, Борковский Советын пӱтынь бюджетше — 16 тӱжем теҥге гына. Ты окса ялласте таве-влакым шотыш кондаш гына сита. Тидын годымак Никитинлан эре иктымак тӱят: пӱтынь властьым шке кидыш налаш ямдылалт. Таче, маныт, чылажат Совет кидыш кусна.

Айста шоналтен ончена: Никитин властьым Цветков деч налын кертеш мо? А налеш гын, тудын дене мом ышта? Ок нал гын, молан ок нал? Нине йодыш-влак тыглай огытыл. Нуно элын пӱрымашыж дене кылдалтыныт.

Э. АЛИЕВ,
ТАСС-ын корреспондентше.

СНИМКЫШТЕ: председатель Цветковын (пурлаште) кидыштыже — колхозысо автопарк, строитель бригада, озанлыкын шуко тӱжем теҥге пайдыже. А председатель Никитинын (шолаште) можо уло?

ТАСС-ын фотожо.

Марла газетым лудат мо?

ЙОШКАР-ОЛАСЕ КИОСКЛАШТЕ «МАРИЙ КОММУНА» ГАЗЕТЫМ КУЗЕ УЖАЛЫМЕ НЕРГЕН МЕ КАЛАСКАЛЕННА ЫЛЕ. ТУНАМАК РАЙОНЛАШТАТ ОНЧАЛ ЛЕКТАШ СӦРЫШНА. ТАЧЕ СОБКОР-ВЛАКЫН ТЕРГЕН ЛЕКМЫШТ ПОЧЕШ ЯМДЫЛЫМЕ МАТЕРИАЛЫШТЫМ ЛУДАШ ТЕМЛЕНА.

Звенигово

НАЛШЫЖЕ УКЕАК?

ИКЫМШЕ январь гыч Звенигово районыш 714 экземпляр «Марий коммуна» толаш тӱҥалын. Тидыже ончычсо ийысе деч 54 газетлан шукырак. Лудшо-влакын радамышт кушмылан куанаш веле да... Но тыште, манмыла, пеш кугу «но» уло. Мутлан, райцентрым налаш. Олаште марий-влак тӱжем дене илат, статистика йылме дене ойлаш гын, витле процентше наре верысе калык. Подпискым улыжат 29 экземплярлан ыштыме. Ала марий-шамыч шочмо йылме дене лекше изданийым киосклаште шуко налыт?

— Звениговышто кум киоск уло,— ойла «Союзпечать» агентство пашаеҥ В. В. Морозова.— Розничный торговлыш ныл экземпляр «Марий коммуным» колтена. Нуныжымат пыкше ужалат.

Вокзал воктенысе киоскышто И. В. Кленкова ышта.

— Мый декем кок экземпляр толеш,— каласкала Ида Владимировна.— Иктыжым ик марий эре налын шога, тудлан лӱмын кас марте кучем, палем — толеш. А весыжым... Неужели шочмо йылмым мондаш лиеш?

2-шо №-ан киоскын озаже Т. И. Тимофеева тыгакак ӧпкела. «Огыт нал», манеш. Ик жап ик пӧръеҥ эреак толеден, кызыт больницыш возын. Олашке командировкыш толшо, ял гыч толшо туныктышо южгунам налыт, южгунам ок сите. Но газетым ешарымылан Татьяна Ивановнат мелын огыл.

«Зонд» завод кундемыште верланыше 6-шо киоскыш «Марий коммуным» огытат пу. Молан манаш гын, кӱчык жаплан эртарыме «эксперимент» ончыктен: тушто марла огыт луд, рушла изданийжымат ужален огыт пытаре.

Эскерыме гыч койо: киоскер-влак «Марий коммуным» шукыж годым еҥ-влаклан огыт темле. Чыла киоскышто марий еҥ ыштышаш маньын ынем ойло, но кеч-мо гынат, марий йылмылан, культурылан кумыланрак пашаче лиеш гын, ала «Марий коммуным» налшыжат ешаралтеш ыле. Кызытеш олаште розницыш ныл экземпляр деч шукым колташ огыт шоно.

В. ЯКИМОВ.

У Торъял

ШӰЛЫКАН ТӰС

МОЛГУНАМСЫЛАК, эрдене поселкын рӱдӧ уремыштыже верланыше киоскыш ошкыльым. Но тудо петырыме ыле. «Газетым «Союзпечатьын» отделенийыштыже налын кертыда» возыман кагаз лаштыкым веле ужна.

Отделений пеленсе киоскышто газет ден журналым веле огыл, моло сатумат налаш лиеш. Свежа почта ола гыч эрдене лу шагат лишан толын шуэш. Тачат тыгак ыле. Витриныште рӱдӧ изданий дене пырля республикыште лекше газет-влакат койыт.

— Ужалымашке мыняр «Марий коммуным» луктыда?— палынена.

— Лу экземплярым,— шоктыш.— Тылеч шукыжо огеш кае.

Вараже пале лие: тышеч вич-куд экземпляржым уремысе киоскыш, молыжым рӱдӧ райбольницыш колтат. Ты гана отделений пелен киоскышто шым марла газет лийын, молыжым райбольницыш наҥгаеныт.

Латик шагатат пеле лишан райбольницыш ошкылна. Пурымаштак вургем кудашме пӧлем пелен киоск верланен.

— Сату шагал,— ӧпкела А. В. Русинова.

Алевтина Васильевна шкеже тыште вес пашам ышта. Ынде вич кече лиеш черланыше Д. П. Шутылевам алмаштен. Паша кокла гыч кечывал марте периодический изданийым, моло сатум ужалкала.

— Таче лучко газетым, ты шотыштак кум «Марий коммуным», конденам ыле,— мутшым шуя.

— Вара кузе, налыт?

— Таче эррак толынам ыле. Теве кок «Марийская правда» кодын, молыжым ужалышым. Тылеч шукырак кондаш гын, налын огыт пытаре. «Союзпечатьыш» мӧҥгеш наҥгаяш логалеш.

Ты ойым киоскер Л. А. Шахтарина дечат ятыр гана колалтын.

Шке жапыштыже «Союзпечатьын» кок киоскшо лийын: У Торъялыште да Пектубай селаште. Но Пектубайыште рентабельный огыл маньын петыреныт, ынде райцентрыште веле кодын. Тудыжат шочмо йылме дене лекше газетым шарыме шотышто моктанен огеш керт.

Ик-кок мут витрина шотышто. Райцентр мучко эртыза — иктымат огыда уж. Комсомол райком кодшо ийлаште «Колос» воктене «Комсомол илыш» манме чапле витриным ыштен. Тушко «Комсомольская правда» ден «Молодой коммунист» газет-влакым сакалтыме. Нуным ятыр кече вашталтен огытыл гынат, газет-влак койыныт. Ынде яра витрина веле шога.

А вет шке жапыштыже партий райком воктенат, вес вереат витрина икте веле огыл лийын. Кызыт эртен кает уремла да рӱдӧ площадь гоч (тушто партий райком, райсовет исполком, поссовет да моло учреждений верланеныт) — ик газет витриным от уж. Йырваш шӱлыкан тӱс.

А. ЯШМЕТОВ.

Морко

ШУКЫРАК ТОЛЕШ

МЕМНАН собкорна **Л. Яндаков** «Союзпечать» отделений вуйлатыше **К. И. ГОЛУБЕВА** дене мутланен.

—Клавдия Ивановна, районышто илыше-влак кокла гыч 77 процентше марий. Шочмо йылме деке мемнан кундемысе калыкна шӱман. Тыште марий сылнымутан литературым шуко лудыт. Марий йылме дене лекше газет шотыштат тидымак ойлаш лиеш, очыни?

— «Марий коммуным» шарымаште редакций пашаеҥ-влак шкештат ятыр полшеныт. Подписка жапыште тиде йодыш дене бригада-влак верлашке лектын коштыныт, ятыр вашлиймашым эртареныт. Весымат каласаш кӱлеш. Газетда утларак оҥай лийын, маныт. Мый марла ом умыло, но связь отделенийыште ик гана веле огыл колаш логалын.

— Поро шомакланда тау. Чынак, газетна вашталтын, но тудым саемдаш эше йӧн шагал огыл. Тидын шотышто коллективна лудшыжо-влак дене пырля ончыкыжымат тыршаш тӱҥалеш. Тачысе илыш гыч проблема-влакым келгын шымлыман, мораль темылан статья-влак, сылнымут произведений, ӱдырамаш, сад-пакчазе-влаклан оҥ-каҥаш, самырык-влаклан муро да молат лекташ тӱҥалыт. А кызыт палыме шуэш: икымше январь гыч районышкына мыняр экземпляр «Марий коммуна» толаш тӱҥалын?

— 4007 еҥ подпискым ыштен. Тыгак поселкысо кок киоскыш 20 экземпляр толеш. Кодшо ий дене таҥастарымаште газетдам налше-влак районыштына 307 еҥлан ешаралтыныт.

— Мутат уке, связь отделений-влак чылан подпискым сайын эртареныт. Туге гынат кудыжо поснак ойыртемалтын?

— Унчо, Изи Кугунур, Осыпсола, Арын, Коклаcола, Семисола, Тыгыде Морко, Волаксола да моло отделений-влакын сай пашаштым палемдаш лиеш. Изи Кугунур связь отделенийым Надежда Борисовна Дмитриева вуйлата. Тушто почтальонкылан Валентина Николаевна Николаева ден Эльвира Федоровна Васильева ыштат. Газет ден журналлан подпискым первый кечыла гычак шарен колтеныт. «Марий коммунылан» сентябрьыштак ӱмашсе деч шуко ыштеныт ыле.

Але Унчо отделений вуйлатыше Петр Демьянович Семеновым налаш. Ты кундемыште кажне еш марла газетым налеш. Вес ийын 350 наре экземпляр толаш тӱҥалеш.

— Киосклаште, те-каласыда, 20 экземпляр ужалалтеш. Шагал огыл?

— Очыни, шукыракат лиеш. Южгунам икмыняр экземпляр утен кодеш. Вет поселкышто илыше марий-влак шукышт подписка дене налын шогат. Мыйын шонымаште, кок киоскыштыжат республиканский газет-влак ситышын улыт.

— Тау, Клавдия Ивановна. Ончыкыжат пашада ушнен шогыжо.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ВЕСТНИКШЕ

«МАРИЙ АССР Министр-влак Советын вестникше» — республикысе правительствын официальный изданийже ӱмаште лекташ тӱҥалын. Шукерте огыл тудын черетан номержe савыкталтын. Тушто Экономический советын заседанийже гыч материал-влакым пуымо. Нуно республикын озанлык расчетыш куснымашыж дене кылдалтыныт.

Тидын нерген Марий АССР Госплан председательын первый заместительже А. Г. Федоров, статистика управлений начальникын заместительже Б. М. Алмазов да финанс министрын заместительже М. А. Филимонов каласкалат.

Территориальный озанлык расчетыш куснымылан кӧра агропромышленный комплексыште могай проблема-влак лектыт, тидым Марий агрокомбинат генеральный директорын первый заместительже И. Б. Мустафин почын пуа.

Республикын самостоятельностьшым кумдангдымаште у ошкылым ыштымылан кӧра законодательствышке вашталтышым пуртыде ок лий. Тидым Марий АССР Министр-влак Советын государственно-правовой отделжым вуйлатыше Г. Ф. Мякишев рашемда.

Вестникын номерыштыже республикын самоуправлений ден шкем финансироватлымашке куснымыж шотышто икымше черетысе мера нерген Экономический советын пунчалже пуалтын.

ПОЯНЛЫК МОГАЙ, ИЛЫШНА ТУГАЙ

Пӱртӱс шуко пуэн, кузе ме тудым кучылтына

Республикыштына йырым-йырысе средам аралыме паша государственный орган могырым кузе шукталтеш? Мемнан корреспондентна А. ЕРМАКОВ тидын нерген каласкалаш Марий АССР пӱртӱсым аралыме шотышто государственный комитет председательын заместительже А. В. КУСАКИН деч йодын.

— Александр Васильевич, Марий кундемын пӱртӱс поянлыкше нерген мут лекме годым, Тендан шонымаште, мо нерген утларак ойлаш шотлан толеш? Ме мом аралымашлан шукырак вийым пыштышаш улына?

— Пӱртӱс поянлык манмаште ме элысе чыла регион денак таҥасен она керт, но нужнажак онал. Ойлаш амал уло эн ончычак вӱд нерген. Республикыштына 10 километр деч утларак кужытан 160 чоло эҥер шотлалтеш. 200 утла кугу да кокла шотан ер-влак верланеныт. 100 тӱжем гектарым авалтыше 400 наре торф куп уло. Ял озанлыкыште кучылтмо мланде 744 утла тӱжем гектарым айла. 624 тӱжем гектарже —курал-ӱдымӧ кумдык. Чодыран вер-шӧр 1315,2 тӱжем гектарыш шуэш. Килемар районышто 70 утла процент кумдыкшымак ужар поянлык айла.

Марий мландыште 62 тӱрлӧ янлык, 250 тӱрлӧ кайык, земноводный манме тӱшкашке пурышо 11 тӱрлӧ животный, куд тӱрлӧ пушкыл кошто, эҥер ден ерлаште 40 тӱрлӧ кол илат. Тышеч икмынярышт СССР-ын Йошкар книгашкыжат пурталтыныт.

— Тыгай поянлык кузе аралалтеш?

— Тиде пашам тӱҥ шотышто тӱрлӧ система ден ведомствыш пурышо государственный инспекций-влак ӱмбаке пыштыме. Мутлан, кол поянлыкым СССР кол озанлык министерствын кидыштыже улшо «Средневолжрыбвод» Марий республиканский инспекций арала. Сонар пашам виктарен колтымылан РСФСР Главохотын инспекцийже

Сандене тӱрлӧ министерство ден ведомствын пашаштым тичмаш негыз дене терген да мутым кучаш шогалтен ок керт. Тидлан кӧра пӱртӱс аралыме пашан кугу пайдалыкше нерген ойлаш йӧсӧ.

Ты йодыш дене законодательствыжат келыштарыме огыл. Лишыл жапыште тичмаш экологический законодательствым лукташ кӱлешак. Можыч, экологический судым ыштыман.

— Пӱртӱс аралыме комитетын праваже кутуак огыл, маныда. Но мо-гынат тудо государственный орган, а общественный организаций огыл. Сандене тудын деч утларак кугу влиянийым ыштен кертеш. Чын вет?

— Чын, конешне.

— Кузерак тудо вийжым пога?

дыме кугыт оксам тӱлышаш. Тыгай ойым илышыш пурташ комитет республикысе Верховный Советлан темлен. Тиде окса пӱтынек пӱртӱсым аралыме фондыш кайышаш.

Комитетын лишыл жапыште шуктышаш пашаже — латкумшо вичияшлан да тулеч варасе жаплан пӱртӱс аралыме программым ямдылымаш. Тидлан комиссийым да кандаш пашаче группым ыштыме. Программын проектшым вузлаште, районлаште, кугу предприятийлаште каҥашаш палемдыме. Вара Верховный Советын сессийышкыже ончаш пуалтеш.

— Кызыт марте комитет тӱҥ шотышто могай пашам шуктен?

— Моло вере семынак, стройка кая. Тыгодым йыым йоктарен колтыдымо технологийыш кусынмо шотышто пашам ыштыме. Вӱд законодательствым пудыртылшо-влак мут кучаш шогалталтыт. Кугу нарушенийым ыштымылан латик судебный делам тарватыме. 208 тӱжем утла теҥгем тӱлыктымӧ. Но тидыже искын изи ужашыже гына.

Яндар южо верч кучедалме, кушкыл ден чонан тӱням аралыме шотыштат каласкалаш лиеш. Еҥ-влакын культурыштым йӧлталде, кугу вашталтышым ышташ йӧсӧ. Сандене ме умылтарымаш пашам кӱлешанлан шотлена. Адакше таум каласышаш улына «неформальный» манме объединений-влаклан. Пӱртӱс верч нуно чотак тургыжланат.

Тыгак пӱртӱс аралыме обществын активистше, Ма-

яндар культурым ончен куштымашке куснат. Тугай йӧныш, могайже ятыр ий Чуваш АССР «Ленинская искра» колхозышто шукталтеш. Шонена: ялысе калык вер-шӧрым, пасум аралаш, терысым шот дене кучылташ тӱҥалеш. Кӱлеш вереш пушеҥге ден вондерлам шындат. Тунам изи эҥер-влакат тичмаш да яндар лийыт. Но теве мом утларакше ужмо шуэш: еҥ-влак чумыр паша саскаштым пӱртӱсын могай улмыж дене аклышт ыле.

— Кузе шонеда? Ончыкыжо пӱртӱслан иктаж-могай амал дене кугу эҥгек ок ышталт?

— Ты шотышто гарантийым пуэн она керт. Ме моло деч ойырлен она иле. Удаже ӧрдыж гычат логал кертеш. Тыгай ӱмаштат лийын, Звенигово районысо южо кундемыш пошкудо-влак деч уда вещества логалынс. Тусо ужар поянлыкланат туткарым чыташыже перней.

А шкенан кундемыштыже лишыл лучко ийыште кугу стройка ок палемдалт. Ончычсо предприятий-влак кумдангдалтын да уэмден гына ышталтыт. Но тидыже пӱтынек биологический экспертизын тергымыж почеш шукталтеш.

— Александр Васильевич, Звенигово велне пӱртӱслан эҥгекым кондымо случайым ушештарышда гын, ме теве мо нерген мутым лукнена. Те газетын возымыжым кузе акледа? Кодшо ийын 23 майыште Звенигово районысо Какшамарий кундемыште пӱртӱсым локтылмо нерген материалым печатлена ыле. Тудо «Куанжат уло, шӱлыкшат туштак» маналтын. Но ала-мо шот дене комитет гыч вашмутым ышна нал.

— Тидым шарнем. Лектеш, титакан улына. Мате-

ТАСС-ын корреспондентше.

СНИМКЫШТЕ: председатель Цветковын (пурлаште) кидыштыже — колхозысо автопарк, строитель бригада, озанлыкын шуко тӱжем теҥге парышыже. А председатель Никитинын (шолаште) можо уло?

ТАСС-ын фотожо.

же А. Г. Федоров, статистика управлений начальникын заместительже Б. М. Алмазов да финанс министрын заместительже М. А. Филимонов каласкалат.

Территориальный озанлык расчетыш куснымылан кӧра

шев рашемда.

Вестникын номерыштыже республикын самоуправлений ден шкем финансироватлымашке кусныме шотышто икымше черетысе мера нерген Экономический советын пунчалже пуалтын.

ЙОЧА ФОНДЫН ТЕЛЕМАРАФОНЖО

1990 ий 7—8 январьыште Центральный телевиденийын кокымшо общесоюзный программыж дене «Йоча фондын телемарафонжо» передача лиеш.

Тиде поро кумыл акцийын цельже — общественностьын вниманийжым йочам аралыме проблема дек савыралаш, В. И. Ленин лӱмеш совет йоча фондын пашаже, гуманизм шӱлышан да пеш кӱлешан программыж дене шемер-влакым палдараш.

ТӰРЛӦ тема кокла гыч иктыже — «Поро шӱм» — еш йоча пӧртым ыштыме программа. Тудым илышыш пуртышашлан совет йоча фонд ик, кум, вич, лу, коло вич теҥгеаш благотворительный билетым луктын. Мемнан республикыш 438000 теҥгеаш тыгай билет пурен. Кызытеш 36 тӱжем теҥгеашым веле ужалыме.

Марий республикыште 25 процент утларакше йоча-влак улыт. Нунын кокла гыч ик тӱжем утла тулык да ача-аван ончен куштымо деч посна кодшо, интернат сынан йоча учрежденийыште воспитыватлалтше икшыве-влак улыт.

Еш йоча пӧртым почмо мом пуа? Тулыкеш кодшо йоча-влак ешыште кушкаш тӱҥалыт, ача-ава могырым йӧратымашым да порылыкым ужыт. Тыгай йоча пӧртым ышташ кумылан еш-влак шагалын огытыл. Теве Йошкар-Ола горсовет исполкомын пунчалже почеш Гусаревмытын ешыштышт йоча пӧртым пеҥгыдемдыме. Нунын ешыште шкеныштын кум ньога уло, йоча учрежденийла гыч вич тулык икшывым налаш келшеныт. Кызыт республикыштына кум йоча пӧрт да тынарак интернат-школ, кок аза пӧрт улыт.

«Йоча фондын телемарафонжо» программым пеш кӱлешан мероприятий семын аклыман. Тудо икшыве-влакын праваштым аралыше Йоча фондын финанс поянлыкшым кугемдымашке виктаралтын.

Тиде телепередачым 7 январьыште 20 шагат гыч 8 январьыште 20 шагат марте Совет Союзын чыла кундемыштыже ужаш лиеш. Программа пеш поян, тӱрлӧ йӧн дене эртаралтеш: йот элла дене телевизионный кӱвар ончыкталтеш, кумдан палыме политический ден общественный деятель, искусствын мастарже-влак выступатлаш тӱҥалыт.

Тиде программым транслироватлыме жапыштак элна мучко благотворительный билет-влакым кумдан ужалаш палемдыме. Тиде пашаш Марпотребсоюз ден торговля министерствын пашаеҥышт ушнат.

Билет-влакым окса денат, Сбербанкын отделенийже-влак да йоча фондын Марий отделенийже гоч оксам кусарыме денат налаш лиеш. Телепередачылан ямдылалтме да тудым эртарыме жапыште граждан-влакат, предприятий ден организаций-влакат СССР Жилсоцбанкыште 707813 №-ан «Йоча фондын телемарафонжо» счетыш (код — 299093) але СССР Внешэкономбанкын 70700004 №-ан счетышкыжо (валюта дене) кусарен кертыт.

Нине счетлашке окса пурен шогымо нерген увертарымаш телепередача годымак лиеш.

Тулык да ача-аван ончымышт деч посна кодшо йоча-влак нунын верч тыршымашым вучат. Тек кажне еҥ, пашаче коллектив раш паша дене полшат.

Г. ШУБИНА,
Совет йоча фонд Марий отделений правлений председательын заместительже.

огыл. Сандене тудын деч утларак кугу вниманийым ыштен кертеш. Чын вет?

— Чын, конешне.

— **Кузерак тудо вийжым пога?**

...теш.

— **Кызыт марте комитет тӱҥ шотышто могай пашам шуктен?**

— Моло вере семынак, стройка кая. Тыгодым йы-...

...шотлена. Адакше таум маласышаш улына «неформальный» манме объединений-влаклан. Пӱртӱс верч нуно чотак тургыжланат.

Тыгак пӱртӱс аралыме обществын активистше, Ма-...

...ре торф куп уло. Ял озанлыкыште кучылтмо мланде 744 утла тӱжем гектарым айла, 624 тӱжем гектарже — курал-ӱдымӧ кумдык. Чодыран вер-шӧр 1315,2 тӱжем гектарыш шуэш. Килемар районышто 70 утла процент кумдыкшымак ужар поянлык айла.

Марий мландыште 62 тӱрлӧ лылык, 250 тӱрлӧ кайык, земноводный мажме тӱшкашке пурышо 11 тӱрлӧ животный, куд тӱрлӧ нушкын коштшо, эҥер ден ерлаште 40 тӱрлӧ кол илат. Тышеч икмынярышт СССР-ын Йошкар книгашкыжат пурталтыныт.

— **Тыгай поянлык кузе аралалтеш?**

— Тиде пашам тӱҥ шотышто тӱрлӧ система ден ведомствыш пурышо государственный инспекций-влак ӱмбаке пыштыме. Мутлан, кол поянлыкым СССР кол озанлык министерствын кидыштыже улшо «Средневолжрыбвод» Марий республиканский инспекций арала. Сонар пашам виктарен колтымылан РСФСР Главохотын инспекцийже вуйын шога. Вӱд дене пайдаланымым гидрохимлабораторий эскерен. Тудын кӱшыл органже Куйбышев олаште лийын да РСФСР мелиораций да вӱд озанлык министерствылан подчинятлалтын.

Тиде лабораторийын ятыр пашажым республикысе Госкомприродылан пуымо. Ончыч южым аралыме шотышто гидрометеорологий системыш пурышо государственный инспекций ыле. Тӱдат мемнан деке куснен. Базыже начар, келыштарыме лабораторийжат лийын огыл.

А мланде йымалсе вӱд шотышто йодыш Марий гидрологический участкыланак кодын. Тидлан РСФСР геологий министерствын Горьковский гидрорежимный партийже вуйын шога. Ужар поянлыкым налаш гын, шуко ужашыже государственныйлан шотлалтеш. Тудын дене пайдаланыме да аралыме йодышлан мутым «Марилес» объединений куча. Пӱтынь гаяк мландын озаже агрокомбинат, агропромышленный орган-влак улыт.

Мутат уке, пӱртӱсым аралыме йодышышто вашталтыш лийын. Но мынярже ведомство-влак кидешак кодеш. Сандене тӱрлӧ семын аклымаш палдырна. Тыгыде эҥер-влакат, мланде йымалсе вӱдат локтылалтыт. Чодыра ончычсыж гай огыл. Пасушто, сер лишнерок чот мушкылтеш. Юж амырга, южо тӱрлӧ кушкыл ден чонан-влак пытен шуыныт.

— **Чыла тидыже чоным тургыжландара. Илышыш мом пурташ кӱлешлан шотледа?**

— 1988 ий 7 январьыште КПСС ЦК ден СССР Министр-влак Совет «Элыштына пӱртӱс аралыме пашам тӱҥ гычак пужен ыштыме нерген» пунчалым луктыныт ыле. Но мемнан дене шукыжо але илышыш ок пуртал. Ведомство-влак ятыр функцийыштым ниговлан ынешт пу. Пӱртӱс аралыме шотышто комитетын праваже кугуак огыл, юридический статусшат уке.

ПОЯНЛЫК МОГАЙ, ИЛЫШНА ТУГАЙ

Пӱртӱс шуко пуэн, кузе ме тудым кучылтына

Республикыштына йырым-йырысе средам аралыме паша государственный орган могырым кузе шукталтеш? Мемнан корреспондентна А. ЕРМАКОВ тидын нерген каласкалаш Марий АССР пӱртӱсым аралыме шотышто государственный комитет председательын заместительже А. В. КУСАКИН деч йодын.

Комитетын штатыштыже 97 еҥ лийшаш. Тышеч 20-жо лабораторный анализ ден тергыме инспекцийыште, 28 еҥ районлаште ышташ тӱҥалыт. Пашаеҥ-влакым тӱҥ шотышто конкурс негызеш шогалтыме. Курык марий да Куженер районлаште гына тиде шукталтын огыл.

Республиканский да районный комитет-влак, нунын отделышт нерген жаплан положенийым пеҥгыдемдыме, экологический экспертиза советым, икмыняр моло органым ыштыме. Лишыл жапыште общественный совет ден научно-технический совет лийшаш улыт. Пӱртӱс аралыме пашалан оксам ойырымо йодышым ончымо.

Но чылажымак ыштыме огыл. Районлаште комитет-влаклан помещений да автотранспорт шотышто йодыш йӧсӧ лийын кодеш. Республикынан столицыштыжат южо лабораторийым нигушан верандаш. Автомашина-влаклан гараж уке. Техника шотыштат нелылык уло.

— **Пӱртӱс аралыме шотышто государственный комитет рашынже могай пашам шуктышаш, можыч, лудшо-влаклан ушештарена?**

Марий АССР-ын пӱртӱсым аралыме шотышто государственный комитетше (кӱчыкынжӧ Марий АССР Госкомприрода маналтеш) республикыште тиде йодыш дене тӱҥ органлан шотлалтеш.

Тудо пӱртӱс поянлык дене пайдаланыме, аралыме проблема-влакым шинча ончылныжо куча. Нуным решитлыме йӧным кычалеш, калыкым, поснак самырык-влакым экологически воспитатлымашке вийжым пышта, пӱртӱс аралыме да тудын поянлыкшым пайдалын кучылтмо шотышто программым ямдыла.

Комитет эн ончычак теве могай корным кычалеш: экологический эҥгекым ыштыман производство лач предприятий да озанлык-влаклан пайдале лийшаш огыл. Предприятий отходым луктын кышка да пӱртӱслан эҥгекым конда гын, палемрым-йырысе средалан шагал огыл эҥгек ышталтеш. Ме тудым шагалемдышаш верч кучедалына. Проект ден нормироватлымашым тергыше экспертиза отдел чулымлыкшо дене ойыртемалтеш. Отделысе эксперт-влак 170 утла объектын кушан верланышашыжым шымленыт, 93 проектыш, з д а н и й ы ш тӧрлатымашым пурташ темлыме, кудытшым кораҥдыме.

Проект-влакым шымлыме годымат комитетын ойжо шотыш налде кодалтын огыл. Ятыр документацийым тӧрлаташ пӧртылтымӧ але келшыдымылан шотлымо. Поснак Агрокомбинатын да мелиоративный организаций-влакын проектышт шотышто келшыдымаш лектеш.

Мочалище вокенысе «Марбиофарм» объединенийын заводшо шумлык ятыр мутланымаш лийын. Мемнан пашаеҥна-влак государственный экологический экспертиза советлан шке ойкаҥгашыштым ямдыленыт: заводын филиалжым тушан ышташ келшен ок тол. Адакше проектшат начар. Экспертизын заключенийжым РСФСР Госкомприродыш колтымо, а стройкым чарен шогалтыме. Экологический эксперт советыштак Волжский районысо Карай ял вокенe шӱкшак кышкыме полигонын проектшым тергыме, тудымат тӧрлаш пӧртылтымӧ. Моло объект шотыштат экспертиза эртаралтеш.

Комитет да тудын отделже-влак пӱртӱс аралыме пашалан оксам кучылтмым, очистной сооружений-влак кузе чоҥалтмым тергеныт да кӱлеш органлашке шке ойыштым пуэныт. Промышленный, ял озанлык, чодыра озанлык предприятий-влаклан экологический паспортын формыжым ямдылыме.

Вӱд ден кол поянлык шотышто отделысе пашаеҥ-влак вӱд аралыме законодательство шукталтмым шинча ончылно кучат, тӱрлӧ мероприятийлан тӱҥалтышым пуат. Волжскысо гидролиз-ру заводышто лавыран вӱд-...

...рий государственный университет ден политехнический институтын научный пашаеҥже-влак полшат. Йырым-йырысе средан могай улмыжым палыме шотышто автоматизироватлыме системым ышташ кутырен келшыме. Тыштыже ученый-влаклан ӱшан ышталтеш. Тунам кушто, мо амырга, тидын амалже могай, раш пален налын кертына.

Вес корно — пӱртӱс дене пайдаланымылан оксам тӱлымӧ нормативым шыҥдарымаш. Эксперимент семын тиде паша тений тӱҥалшаш. Тичмаш вийым 1991 ийыште налеш. Кумшо корно организационно - структурный шӱлышан. Тиде — лӱдыкшӧ лиймым писын кораҥден кертше службым ыштымаш.

— **Пӱртӱс аралыме пашаште мо эн чот мешая?**

— Чумыр пашажак куштылго огыл. Тидлан шуко шинчымаш, илыш опыт да чолгалык кӱлыт. Нелылыкше тӱрлӧ могырымат палдырна.

Угыч палемдынем: пӱртӱсым аралыме шотышто кызытеш общесоюзный законодательство уке. А мо улыжо кызытсе илышын йодмыжлан келшен ок тол. Пӱртӱс аралыме йодышым тӱрлӧ министерство ден ведомствылан шалатыл пытарыме. Тидыже пӱтынь пашан пайдалыкшым чотак иземда.

Материально - техническ ий база шотышто нимом моктанаш. Мыланна виян аналитический центр кӱлеш. Тушто кызытсе оборудований да специалист-влак лийшаш улыт. Иктаж-мом писын тергаш куснылшо лабораторийна але вес йӧнна уке.

— **Коеш, йӧсылык шагал огыл. Ончыкыжо те Марий кундемын пӱртӱсшым могайым ужнеда? Ты шотышто могай ӱшан уло?**

— Ӱшан уке огыл. Мемнан комитет — у организаций. Кеч-мо уат ӱшан денак кылдалтеш. Ме моткоч кӱлешан паша верч шогена. Лишыл жапыште еҥ-влакат утларак мелын савырнат, шонем. Ӱшанена: шуко колхоз ден совхоз экологически ...

...амал дене кугу эҥгек ок ышталт?

— Ты шотышто гарантийым пуэн она керт. Ме моло деч ойырлен она иле. Ужакше ӧрдыж гычат логал кертеш. Тыгай ӱмаштат лийын. Звенигово районысо южо кундемыш пошкудо-влак деч [illegible] вещества логальыс. Тусо ужар поянлыкланат [illegible] чыташыже пернен.

А шкенан кундемыштыже лишыл лучко ийыште кугу стройка ок палемдалт. Ончычсо предприятий-влак кумдаҥдалтын да уэмден гына ышталтыт. Но тидыже пӱтынек биологический экспертизын тергымыж почеш шукталтеш.

— **Александр Васильевич, Звенигово велне пӱртӱслан эҥгекым кондымо случайым ушештарышда гын, ме теве мо нерген мутым лукнена. Те газетын возымыжым кузе акледа? Кодшо ийын 23 майыште Звенигово районысо Какшамарий кундемыште пӱртӱсым локтылмо нерген материалым печатлена ыле. Тудо «Куанжат уло, шӱлыкшат туштак» маналтын. Но ала-мо шот дене комитет гыч вашмутым ышна нал.**

— Тидым шарнем. Лектеш, титакан улына. Материалыште ончыктымо фактым тергаш верышке лектын коштмо. Тушко комитет гыч отдел вуйлатыше Л. В. Воробьев ден вӱдышӧ инженер С. Ю. Русов миеныт.

Газетыште ушештарыме факт гыч чылажымак рашемдаш йӧн лийын огыл. Икмыняр еҥ авторын возымыжым семын маныт: Новочебоксарск да Чебоксар ола-влак могырым кӱреналге пыл толеш, нарынчалге йӱр йога. Южышт ала-могай пушым шижмышт нерген гына ойлат. Шукышт авторын возымыж дене огытат келше.

Но фактым ӧрдыжеш кодымо огыл. Новочебоксарскысе химический комбинатын пашаеҥже-влак дене мутланыме. Нуно каласеныт: пытартыш ийлаште предприятий пӱртӱслан эҥгекым кондышо технологий деч кораҥеш. Мутлан, газым кучышо 19 установкым шындыме. Комбинатысе специалист-влак, южыш локтылшо веществам колташ она тӱҥал, манын ӱшандареныт. Но тусо ТЭЦ-влак ты шотышто почеш кодыт, шуко южым амыртат.

А Юл вокенe тумер пытыме шотышто тысе еҥ-влак титакан улыт. Ятыр ий нимом шотлыде вольыкым кӱтат. Тыштыже ала-кӧлан йолам ыштышаш уке. Шукыжым верыште илыше-влаклан да Кокшайский чодыра комбинат вуйлатыше-влаклан ӧпке мутым ойлаш логалеш.

А чумыр налмаште, тысе пӱртӱс локтылалтме нерген йодышым шинча ончыч она кораҥде. Тыге кутырен кӧлшыме: иктаж-мо уда лиеш гын, еҥ-влак увертараш тӱҥалыт. Но пытартыш жапыште тыгайже лийын огыл.

Икманаш, замечанийдам шотыш налына. А пӱртӱсым аралыме йодыш дене ме ваш-ваш эҥертен ыштышаш улына.

СССР Верховный Советын 1989 ий 27 ноябрьыште лукмо «Элым экологически тазаҥдыме шотышто шуйкалаш лийдыме мера нерген» пунчалжат тиде йодыш деке вниманийым пӱсемдаш кӱшта.

Пӧрт Ӱмбалне—ер

Икымше глава

МЕ, Шевцова-9 пӧртыштӧ илыше-шамыч, перестройкым йӧршынат огына умыло. Ала перестройкыжо шкежак мемнам ынеж пале — раш огыл. Так манаш, э рӱжгышт, э толашышт: «Госаппаратым иземдена, весемдена», тулеч молат, тулеч молат. Мо лие? Ик вуян кишке латкок вуяныш савырныш. Быт службым налына гын? Тыштыже йӧршынак нимом умылаш ок лий, положений томамеште. ММЗ-ын ЖКО службыж ончылно социальный защищенность манмет мычым мушкаш тӱҥалын. Первыяк потолок кайыш, вара — пырдыж. Шуо тыгеракын эсогыл кумшо пачаш марте. Ныл пачер омса туге лӧчен шинче — йӱдымат тӱчаш ок лий, кеч иктаж шакше ен пуро да пӱтынь ешге шиктен шу. Юмарале вет! Шонеда, ме ЖКО-шко ышна мие, йодмашым ышна возо? Ала-мыняр кагазна ӱстембал янда йымак пурен возо.

Шке вийна дене пӧрт ӱмбач ерым ынена пытаре ыле? Шоя! Кондышна кужу резинке пучым, ик мучашыжым — ерыш, весыжым — умшаш. Давай шупшаш! Кӱшычын ӱлык чыр-чыр йогыш ала-мыняр шагат дене. Могай тушто насос да монь? Ниможат тиде пеш виян заводын уке! Первыяк — сопачер-шамычым ачалена. Тений кеҥежымак пӧртончыл-шамычым шотыш кондена.

Петырныше вӱд пучым пачерлаште илыше-шамыч шкеак олмыктеныт.

Ю. С. ЕГОШИН,
генеральный директорын заместительже.

Шоя

Кумшо глава

Ю. ЕГОШИНЫН шоя сӧреммутшын копийжым колтепа, шканже лудын лекташ темлена. Ала изишак чеверга? Тек исак шонкала: тыгежак ондалкалаш ме йоча огынал. А шке коммунист маналтеш, кугу пашашке шинчылтеш.

Олмыкташ сӧрымӧ кеҥеж пагытат эртен кайыш. Палена, ниможат ок ышталт. Вот, мемнан шонымаште, чыла уэммашыжат тыгак эрта: мутланатше пешак сайын, ӱяк-мӱяк койыт, а шкешт парняшке парням огыт тӱкалте. Калыклан икте гына кодеш: ӱшанаш. Эй, ӱшаныза, перестройко кӱкшыт гыч кӱкшытыш кӱза.

Шевцова урем, 9-ше пӧртыштӧ илыше-шамыч.

ПАЛЕМДЫМАШ. Нылымше главам умбакыже Ю. Егошинлан возаш перна. Але мутым ок му, очыни. Мо дене пыта тиде роман, ончылгоч палаш ыле.

Олмыктена

Нылымше глава

ИКЫМШЕ сентябрьыште возымыланда увертарем: Шевцова уремысе 9-ше пӧртын йодмашыжым верыш лектын тергыме. Пӧртым 1974 ийын чоҥымо. 9 процентлан тоштемын. 1988 ийын 43, 44, 59, 60, 75, 89, 90 пачерла ӱмбалне леведышым исак олмыктымо. 1989 ий сентябрьыште изишак пӧртончылымат тӧрлатыме. 1989 ий 31 декабрьлан тӱрыс ачален пытарена. Тунамак 56, 58, 60, 73, 52 пачерлам тӧрлымӧ лиеш.

Н. ЛОСЕВ,
ЖКО начальник.

Тетла огына ӱшане

Визымше глава

Йоча-влак ойлат

Уремыште вич ияш Наташа ден изи шольыжо модыт.

— Наташа, шольычын лӱмжӧ Алешик огыл? — шарналтынеже корнысе.

— Уке, Алеша тудын лӱмжӧ,—вашешта Наташа.

* * *

Туныктышо:

— Алеша, аватын ача лӱмжӧ, лӱмжӧ да фамилийже кузе?

Алеша:

— Зинаида Иванович Матвеева.

* * *

Туныктышо:

— Алеша, тый могай пеледышым йӧратет?

Алеша:

— Висвис ден ромашкым.

Аля СЕМЕНОВА,
тунемше.

САВЫКТАЛТДЫМЕ РОМАН

Ожно илыш-йӱла тугай лийын. Возет, мутлан, налаш, ӱмыр мучкет романым, но илымет годым огыт савыкте. Огыт савыкте гала, «илышлан мыйын туга-ай кугу сатира уло» манын ончо, тунамак кучат да наҥгаят, родо-тукымет веле огыл, икшыветат вара кычал ок му. Ынде осал вий шӧрлеп, утыр чакна.

Шумат Перестройкин нигушан савыкталтдыме роман-шамычым окен огыл дыр, маныда? Арам, арам. Ах, чаманем, катышный, мыйын лудмо гайым самиздатат ок савыкте.

Ик тыгай романым ятыр жап мемнан Йошкар-Олаштак кугу кампанье дене серен кият. Ик тӱшка авторжо — Марий машиностроительный заводын ЖКО-жо, тудым ММЗ директорын быт шотышто заместительже Ю. С. Егошин устан туныктен шога, вес тӱшкаже — Шевцова уремысе 9-ше пӧртыштӧ илыше-шамыч. У йӧным, у жанрым шонен луктыныт. Иктышт йорышан главам серат, весышт — нуным лыпландараш вигтаралтше главам. Вуймутге пуэна.

Тыглай пашаче еҥлан ноль градусыш волен шуо. Ончеда дыр «Премий» фильмым? Мемнан шонымаште, нимолан огыл вуймо премий деч кидым огыт кораҥде. Сандене ММЗ-ын администраций же да быт шотышто директорын заместительже Ю. С. Егошинлан, тыгак ЖКО-лан тичмашнекак премийым аламыняр пачаш кугемдаш йодына, молан манаш гын, каласыме пӧртыштӧ илыше еҥшамычын положенийыштым саемдаш але мартеат нимом ыштен огытыл, гласность нуным «тыршымышт» дене йӱк деч посна кодын. Поснак ончылно каят теве мо шотышто: кеч-мом да кеч-кунам мием ӧд — йӱштӧ шинча дене чӱйк ыштат да вуйым савырен шинчыт але — «тачe мемнан погынымаш, таче жапна уке...» И — се! Илыше вестъ. Тӱчаш лийдыме омса воктен прихожийыште товарым тоҥгед от мале гала. Трукышто йӱдым иктаж шучко еҥ пура... Кӱэӧ дене. Вет чыла малышым шӱрен коден кертеш, калтак. А кузе тыгай годым пашаш каймаш? Пачерым вет тӱкылаш шоныманат огыл, омса чот лӧчен...

Вӱд — тиде ик паша. Мемнан моло ойгат шуко погынен. Кӱшнӧ вентиляцийын калайын комжо-шамыч кийылтыт, мардеж пӧрдалтара, теве-теве, шонет, иктаж еҥын я йочан вуйышкыжо шуҥгалтара. Пӧрт ӱмбалым, мутат уке, угыч гудрон дене велыде ок лий, садак йогаш тӱҥалеш. Подъездлаш пурымо тошкалтыш шаланен.

ЖКО пашаеҥ-шамычлан сандене премийым пуыде ни-

КОЛ кучымо ӱзгарым ужалыме магазинышке кечыгут калык пӧрдеш. Кажнылан манме гаяк эҥыр шӱртӧ, блесна але мормышко кӱлыт. Шоҥгыеҥ, рвезе да йоча-влак коклаште илалше ӱдырамашым ужымат, «кол ӱзгарланак толын огыл дыр» шоналтышым. Вара лишкырак мийышым. Ӱдырамаш сату ужалышын кидше гыч копшаҥге тӱсан мормышкым ойырен нале да куанен пелештыш:

— Тиде мормышко, пожале, лачеш толеш?

— Шӱльыла койшыжо молан ок келше?— воктене шогышо пӧръеҥ вучыдымын йодо.

— Тыгайже шереҥтылан але шем шулдырлан веле йӧра, а мый олаҥгым кучынем,— вашештыш юбкан колызо да, мормышкыжым ончыктен, ешарыш:— Тидланже лач тыгай кӱлеш.

Пӧръеҥ мормышкым кошашкыже пыштыш, тӱрлӧ тӱсын йылгыжмыжым икмагал эскерыш, вара мӧҥгеш пӧртылтышыжла каласыш:

— Шӱльӧ пурса кугытан гынат, шкеже неле, вӱд пундашке писын волыныш. Олаҥге, чынжымак, изи да неле мормышкым йӧрата. Тудо сайын модеш, вӱдысӧ копшаҥгым ушештара. Кольшо шуматкечын мыят Помар ерыште лач тыгай мормышко дене лу наре олаҥгым кучышым.

— Шолдыра мо?— илалше ӱдырамашын шинчаже волгалт кайыш.

— Сово кутышан ыльыч. «Колызо колызым тора гыч ужеш» манеш калык. Мормышкым аклен моштышо да кол кучымо нерген веселан мутланыше ӱдырамашым ужын, пешыжак шым ӧр, молан манаш гын, телым ий ӱмбалне «пӱктен» шинчыше пӧръеҥ-влак коклаште ынде ӱдырамашвлакат кояш тӱҥалыныт. Южыжо пӧръеҥ дечат уста, кол почеш колым луктеда — ончен куанет.

А тый манат...

ИМЫЖЕ КУШКО, ШӰРТЫЖӦ ТУШКО

Пенсионерка К. И. Беляева лач тыгай колызо манам гын, йоҥылыш ом лий. Поран ӱштшӧ але чатлама йӱштӧ шогыжо — тудым нимат огеш ӧрыктаре, ик кечымат ок кодо. Кажне гана кол дене пӧртылеш. Икана эҥер серыште колым кучымына годым Ксения Ивановна деч йодде шым чыте:

— Кол кучашыже кӧ туныктен?

— Марием,— ыштале тудо, вара колызо тӱшкаш кузе ушнымыж нерген вашкыде, радам дене каласкален пуыш.

Ксения Ивановнан пелашыже изинек кол кучаш йӧрата. Институтышто заочно тунеммыж годым веле коштын кертын огыл. А кунам инженер дипломым налын — кеҥежше-телыже уэш эҥер воктене куржталаш тӱҥалын. Ик гана огыл кол деч посна пӧртылмыжат лиеден. Тыгай годым затыже южым арам чумен коштмо нерген мутым луктын. Но тудо шыргыжалын веле:

— Тый, кувандай, мыйым арам мӧҥгыштӧ шинчыктынет. Кол логалеш але ок логал — тиде мыйым огеш тургыжландаре. Ӱжгыжӧ — пӱртӱс помышто лиймыже мом шога! Нелеш ит нал, вес каныш кечын сырля лийына. Кинош миеп толына але иктаж йолташнам унала ӱжына.

Ксения Ивановна келшышыла койын. Но тудо пален: каныш кече толын шуэш гын, пелашыже кол кучаш кайыде ок чыте. Чынак, шуматкече шуо гын, марийже вигак окнаш ончалеш — ояр але тымык гын, тунамак ватыже воктене шӱрагышташ тӱҥалеш.

— Тыгай поро игечыште мӧҥгыштӧ шинчаш сулык, — лыжган пелешта.— Колто кол кучаш. А унам вес гана ӱжына.

— Тугеже пырля каена, — икана вучыдымын вашештен Ксения Ивановна.

Тудо ойлымыж семынак ыштен. Кол кучаш йӧршӧ вургемым писын чиен, кошкышым оптен да марийже почеш лектын.

Кидыш кол кучымо ӱзгарым нигунам кучылдымо ӱдырамашлан пушышто йӧндымын чучын. Колым мучыштарен колтен але эҥгырыш йылым кераш йолын гын, марийже ылыж кайымыла лийын. Вет тудлан шке эҥыржымат эскераш кӱлын.

— А тый ит вашке, кальа вӱд йымаке пурен каяш тӱҥалме годым эҥырвааратым шупшыл,— вучыдымын каҥашым пуаш пижын.

Кунам пелашыже кугурак олаҥгым, але шереҥгым шупшын луктын гын, моктaлтыде чытен огыл: «Молодец, Ксения, тый дечет шот лектеш».

Яндар южышто кечыгут лийын, жап шижде эртен. Мӧҥгыш пырля куанен пӧртылмышт годым Ксения Ивановна шыргыжалын:

— Каныш кече мылачем моткочак келшыш, тетла шкететым иканат ом колто, мыят каем.

Ксения Ивановна колызо тӱшкашке ушнен. Пенсийыш лекмекыже, эҥерыш але ерыш кошташ жалше утларак ешаралтын. Пӱртӱс помышто чон луштарымым эн сай эмлан шотла.

Л. ИВАНОВ.

Фольклор театрыште— «Салика»

В. И. ЛЕНИН ЛӰМЕШ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦЫШТЕ ЮРИЙ ВАСИЛЬЕВЫН ВУЙЛАТЫМЕ ФОЛЬКЛОР ТЕАТР СЕРГЕЙ НИКОЛАЕВЫН «САЛИКА» ПЬЕСЫЖ ПОЧЕШ ШЫНДЫМЕ ФОЛЬКЛОРНО-ДРАМАТИЧЕСКИЙ СПЕКТАКЛЬЫМ ОНЧЫКТЕН.

ОНЧАШ толшо ятыр погынен. Тыште шоҥгыжат, самырыкшат койыт, йоча-влакат куржталыт. Спектакль деч ончыч еҥ-влак тӱрлӧ нерген кутыркалат. Утларакше, мутат уке, спектакль нерген. Илалшыракше-влак ожнысек шӱмеш вочшо спектакльыште вучыдымым, но моткочак палымым ужнешт, шотан мастарлык урокым эртат. Адакшым кажне рольышто у еҥ спектакльлан у сынным пурта. Ме але самырык, кычалше театр улына, тидыже шке чурийнам муаш полшышаш.

Спектакль «Фольклор театр» лӱмым сулышо, марий йӱлам ончыктышо, муро да куш-

УВЕРТАРЕНА. ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.30 — Ачам, авам да мый. 9.00 — Инструментальный трио выступатла. 9.15 — «Образ». 10.05 — Мульт-фильм. 10.15 — Киноафиша. 11.15 — «Камбоджа — сегодня». Киноочерк. 11.50 — Научно-популярный кинообозрений. 12.50 — «Батальоны просят огня». Ныл серийан худ. телефильм. 1 да 2 серий. 15.15 — Фильм. 15.45 — «Вам и не снилось...» Худ.

КОЛЫШТСА

6.30 — Программа. 6.33 — «Ужара» радиостанций. 6.53 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — Йошкар-Оласе икымше номеран интернат-школын йоча хоржо мура. 15.15 — «Мнение» программа. 15.45 — «Марла ойлаш тунемына» радиошкол. 17.15 — «Рвезылык». 17.55 — Увертарымаш.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ

местительже Ю. С. Егошин устан туныктен шога, вес тӱшкаже — Шевцова уремысе 9-ше пӧртыштӧ илыше-шамыч. У йӧным, у жанрым шонен луктыныт. Иктышт йодышан главам серат, весышт — нуным лыпландараш тиктаралтше главам. Вуймутге пуэна.

тыглай пашаче енглан ноль градусышт волен шуо. Онченда дыр «Премий» фильмым? Мемнан шонымаште, нимолан огыл пуымо премий деч *кидым огыт корангде. Сандене ММЗ-ын администрацийже да тыт шотышто директорын заместительже Ю. С. Егошинлан, тыгак ЖКО-лан тичмашнекак премийым аламыняр пачаш кугемдаш йодына, молан манаш гын, каласыме пӧртыштӧ илыше енгшамычын положенийыштым саемдаш але мартеат нимом ыштен огытыл. гласность нунын «тыршымышт»* дене йӱк деч посна кодын. Поснак ончылно каят теве мо шотышто: кеч-мом да кеч-кунам мнен йод — йӱштӧ шинча дене чуйк ыштат да вуйым савырен шинчыт але — «тачемемнан погынымаш, таче жапна уке...» И — се! Илыме пӧртым шотышто кучымо нерген, очыни, пытартыш ийлаште канташенат огытыл. А-а, так мут огыл, пример кӱлеш? Тидыже — кунар йодыда, тунар оптен пуэна.

ЖКО ден индешымше пӧрт коклаште служебный роман такше шуко ий шуйна, манна. Эн кугу азапше март-апрельыште лийын кайыш. Кече пелтыме дене пӧрт ӱмбалне вӱд погыныш. Тидлан ЖКО ондакак сайын ямдылалтын улмаш: ик бригада толын да 1988 ий кенгежым гудроным левыктен, йыр тӧремдаш тӧчен. Левыше гудрон ливневый манме пучыш йоген волен — савыртышеш кылмен шинчын. Тыгеракын аэродром гай кугу да тагына пундашан пӧрт ӱмбалан кутуер семын вӱд погынен. Вӱд, тудо, эре шелшым кычалеш. Кычалын да муын, визымше пачашысе чыла пачер-шавесть. Тӱчаш лийдыме омса вoктен прихожийыште товарым тоиед от мале гала. Трукышто йӱдым иктаж шучко ен пура... Кӱзӧ дене. *Вет чыла малышым шурен коден кертеш, калтак. А кузе тыгай годым пашаш кайыман? Пачерым вет тӱкылаш шонымана*т огыл, омса чот лӧчен...

Вӱд — тиде ик паша. Мемнан моло ойгат шуко погынен. Кӱшнӧ вентиляцийын калайын комжо-шамыч кийылтыт, мардеж пӧрдалтара, тевe-теве, шонет, иктаж енгын я йочан вуйышкыжо шунгалтара. Пӧрт ӱмбалым, мутат уке, угыч гудрон дене велыде ок лий, садак йогаш тӱнгалеш. Подъездлаш пурымо тошкалтыш шаланен.

ЖКО пашаен-шамычлан сандене премийым пуыде нимаят ок лий.

Шевцова уремысе 9 ше пӧртыштӧ илыше шамыч (чылаже 20 ен кидпале).

Сӧрена

Кокымшо глава

1989 ий 1 мартыште колтымо йодышланда вашештена. Шевцова урем, 9-ше пӧртыштӧ илыше-влакын серыпышыштым верыш лектын тергыме. Комиссий палемден: фактым чын ончыктымо. Пӧрт леведыш сай огыл, кӧргӧ вӱд пуч ок ыште, пӧртончыл-шамычым ачалаш кӱлеш.

Заводын илыме фондшым капитально олмыктымо план дене келшышын, тений кумшо кварталыште тиде пӧрт ӱмбалым олмыкташ лийме. Техосмотр акт дене келшен, 56, 58, 59, 60, 73, 52-шо

олмыктена

Нылымше глава

ИКЫМШЕ сентябрьыште возымыланда увертарем: Шевцова уремысе 9-ше пӧртын йодмашыжым верыш лектын тергыме. Пӧртым 1974 ийын чонгымо, 9 процентлан тоштемын. 1988 ийын 43, 44, 59, 60, 75, 89, 90 пачерла ӱмбалне леведышым исак олмыктымо. 1989 ий сентябрьыште изишак пӧртончылымат тӧрлатыме. 1989 ий 31 декабрьлан тӱрыс ачален пытарена. Тунамак 56, 58, 69, 73, 52 пачерлам тӧрлымӧ лиеш.

Н. ЛОСЕВ,
ЖКО начальник.

Тетла огына ӱшане

Визымше глава

СӦРЕМКАГАЗЫМ возаш у деч у начальник-шамыч лектынак веле шогат. Чынжым вучен огына шукто, докан. Мо, ыштена маньнак, эше ик идалык эртен кайыш да... Огым кыренак товатлена: иктыдат декабрьыште мемнан дек йолым ыш пыштыс, кузе тыге шойышташыже тоштыда?

У ий январьысе главанам тӱналме деч ончыч коммунальный романнам лучо Шумат Перестройкинлан колтена.

9 ше пӧртыштӧ илыше-влак.

ПАЛЕМДЫМАШ. Кудымшо главам ынде Ю. Егошин ден Н. Лосев огыт возо, очыни, ноеныт. Да изишак вожылашат жап. Кумшо, нылымше авторжо кӧ лиеш гын?

Шумат **ПЕРЕСТРОЙКИН.**

Фольклор театрыште — «Салика»

В. И. ЛЕНИН ЛӰМЕШ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦЫШТЕ ЮРИЙ ВАСИЛЬЕВЫН ВУЙЛАТЫМЕ ФОЛЬКЛОР ТЕАТР СЕРГЕЙ НИКОЛАЕВЫН «САЛИКА» ПЬЕСЫЖ ПОЧЕШ ШЫНДЫМЕ ФОЛЬКЛОРНО-ДРАМАТИЧЕСКИЙ СПЕКТАКЛЬЫМ ОНЧЫКТЕН.

ОНЧАШ толшо ятыр погынен. Тыште шонгыжат, самырыкшат койыт, ньога-влакат куржталыт. Спектакль деч ончыч ен-влак тӱрлӧ нерген кутыркалат. Утларакше, мутат уке, спектакль нерген. Илалшыракше-влак ожнысек шӱмеш вочшо спектакльыште вучыдымым, но моткочак палымым ужнешт. Такшым ӱшанашлан амал уло. Вет тачe ожнысо Марий театрын сцена мастарже-влак модаш тӱнгалыт.

Занавес почылтмек, РСФСР-ын заслуженный да Марий АССР-ын калык артистхыже, Марий АССР Государственный премийын лауреатше Мария Михайловам, РСФСР-ын заслуженный да Марий АССР-ын калык артистше Георгий Пушкиным, Марий АССР-ын калык артисткыже-влак Римма Руссина ден Мария Сапожниковам, Марий АССР-ын заслуженный артисткыже Елена Сошниковам калык совым рӱж кырен вашлие. Лӱмлӧ артист-влакын модмышт толшо-влакын вучымыштым тӱрыс сулыш. Нунын дене пырля марий театральный искусствын традицийже, шӱлышыжӧ тиде гана фольклор театрын сценышкыже пӧртылын.

Лӱмлӧ артист-влак дене пырля тӱн рольгаште вийыштым самырык-влак: Евгений Губернов, Валерий Степанов, Нина Краснова, Альберт Павлов, Ольга Васильева да молат терґат.

— Удыр-рвезе-влак моло рольыштат модаш тӱнгалыт, — каласкала антрактыште Юрий Васильев. — Мутлан, Евгений Губернов Эчукым модеш, а вес тылзын Чопайым модаш тӱнгалеш. Але Ольга Васильевам налаш. Тачe Саликам модо, вес гана зритель тудым Маринан образыште ужын кертеш. Молан тыге ыштыме? Тек сценыште шке творчествыштым кычалыт. Тидын денак шке шотан мастарлык урокым эртат. Адакшым кажне рольышто у ен спектакльлан у сыным пурта. Ме але самырык, кычалше театр улына, тидыже шке чурийнам муаш полшышаш.

Спектакль «Фольклор театр» лӱмым сулышо, марий йӱлам ончыктышо, муро да куштымаш дене поян шочын. Тидын шотышто консультант РСФСР-ын да Марий АССР-ын заслуженный артисткыже Майя Романован надырже палдырна.

Коллективым кугу план вуча. У спектакль, гастроль-влак... Но театрым икте тургыжландара. Ала-молан икымше Марий фольклор театрын почылтмыжо куан шӱлышан, кугу пайремыш ыш савырне. Шочашыжат тудо ик энтузиастын тыршымыжлан кӧра гына шочын. Кызыт организаторский паша шенгелне гынат, сомыл, нелылык моткоч шуко. Нелылыкын тӱн амалже — южо енгын чон торжалыкше. Ала-молан марий культура, традиций верч тургыжланыме мут-влак коклан тӱтыра гай шулен йомыт.

В. ЮДИН.

Снимкылаште (шола гыч пурлашке): Ози Кузи — артист Юрий Васильев, Эчан вате — МАССР-ын заслуженный артисткыже Римма Руссина, Салика — артистка Ольга Васильева; Терей вате — МАССР-ын заслуженный артисткыже Елена Сошникова, тулаче — МАССР-ын калык артисткыже Мария Сапожникова, шӱвырзӧ — РСФСР-ын заслуженный да МАССР-ын калык артистше Георгий Пушкин. Кузи вате — РСФСР-ын заслуженный да МАССР-ын калык артисткыже Мария Михайлова.

И. Речкинын фотожо.

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.30 — Ачам, авам да мый. 9.00 — Инструментальный трио выступатла. 9.15 — «Образ». 10.05 — Мультфильм. 10.15 — Киноафиша. 11.15 — «Камбоджа — сегодня». Киноочерк. 11.50 — Научно-популярный кинообозрений. 12.50 — «Батальоны просят огня». Ныл серийан худ. телефильм. 1 да 2 серий. 15.15 — Фильм. 15.45 — «Вам и не снилось...» Худ. фильм. 17.25 — Шонанпыл. 17.40 — Тӱнямбал панорама. 18.25 — Режиссер А. Тарковскийын фильмже-влак. «Жертвоприношение». Худ. фильм. 1 да 2 серий. 21.00 — Жап. 21.30 — Шуматкечын кастене. 23.10 — Рошто годым вашлиймаш. Алла Пугачеван муро театрже.

12 канал. 8.00 — Гимнастика. 8.15 — Крымын экологийже. 8.50 — «Тайна черных дроздов». Субтитран худ. фильм. 10.45 — Мультфильм. 11.05 — Йоча-влаклан фильм. «Бронзовая птица». 2 серий. 12.10 — Баскетбол дене США-п чемпионатше. 13.10 — Новгородышто славянский письменность да культура пайрем. 14.20 — Телевидений гоч палыме лиймаш. Виктор Тихонов. 15.50 — Док. телефильм. 16.40 — Спорт чыла-лан. 16.55 — Мультфильм. 17.35 — Художественный гимнастика. 18.25 — Изи шӱшпык. Музыкальный йомак. 18.45 — Киножурнал. 19.00 — Телеэкспресс. 19.10 — Марий тоштерыште кас водын. 19.40 — Киножурнал. 19.50 — Увертарымаш, программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15 — Северо-Осетинский АССР-ын Гостелерадиожо. 20.40 — Телевизионный музыкальный абонемент. 1-ше передача. 21.30 — Док. телефильм. 22.50 — Духовой музыка концерт. 00.50 — «Господин оформитель». Худ. фильм.

10 канал. 17.35 — В. Славкин. «Картина». Телеспектакль. 18.30 — Жап. 19.00 — «Сниму рыцаря, или рыцари не сдаются». Киноконцерт. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

КОЛЫШТСА

6.30 — Программа. 6.33 — «Ужара» радиостанций. 6.53 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — Йошкар-Оласе икымше номеран интернат-школын йоча хоржо мура. 15.15 — «Мнение» программа. 15.45 — «Марла ойлаш тунемына» радиошкол. 17.15 — «Рвезылык». 17.55 — Увертарымаш.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр
«Дед Мороз и Санта Клаус» — 10, 12, 14.
«Спокойной ночи, мама» — 19.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ музыкальный театр
«Новогодняя сказка» — 10, 12.
«Летучая мышь» — 18.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр (Кугу зал)
«Полет навигатора» — 9, 14, 16, 18. «Пугало» — 11 (йоча сеанс). «Двенадцать месяцев» — 12.30 (йоча сеанс). «Жикина династия» (премьера, кугыен-влаклан гына) — 19.50. «Разиня» — 21.40.

«РОССИЯ» кинотеатр (Изи зал)
«Разиня» — 10, 18.30, 20.20. «Полет навигатора» — 12. «Человек со звезды» — 14.30, 16.30.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр
«И вся любовь» — 9, 16.20, 18.20. «Ералаш» киносборник — 11 (йоча сеанс). «Данди по прозвищу «Крокодил» — 12.30, 14.30, 20.20.

«РЕКОРД» кинотеатр
«Раз, два — горе не беда» — 9, 11, 15. «Легенда о белом драконе» — 13, 16.50. «Однажды в Америке» (1 да 2 серий, кугыен-влаклан гына) — 18.30, 21.10.

«МИР» кинотеатр
«Коронный номер» — 9. «Фани и Александр» — 10.20, 20. «Мария Мирабела» — 14. «Убегающий август» — 16. «Брак по-итальянски» — 18.

Газет шылталeн. Мом ыштыме?

Радио ойла

ШЕРНУР районысо Пекпулат почингаште да Купто ялыште, Морко районысо Петровский селаште ик жап радио ойлен огыл. Тидын нерген газетнан 31 октябрьысе да 11 ноябрьысе номерлаштыже заметка-влак печатлалтыныт ыле.

Марий АССР связь управленийын начальникше А. И. Кириллов ден тӱн инженерже **Ю. Н. Семенов** редакцийыш увертареныт:

«...Пекпулат почингаште да Купто ялыште радио радиофидерым уэмдымылан кӧра пашам ыштен огыл. Ынде тудо ойла. А Петровский селаште линейный озанлыкым олмыктэш материал укелан кӧра кужу жап ойлен огыл. Линийым олмыктымо да 27 ноябрь гыч пашаш колтымо.

Селаште телефон связь Семнсола гыч Моркыш канал ситыдымылан кӧра начарын ышта. Морко узел декабрь-январьыште каналым ешара, связь саемшаш».

Суд онча

ШУМАТ Перестройкинын «Шудышырчык» фельетоныштыжо (тудо 11 ноябрьысе номерыште печатлалтын) пачерыш шкевуя илаш пурымо нерген ойлалтын.

«Марийскмелиораций» объединений начальник **К. В. Ефимов** ден профком председатель **А. А. Кропотов** вашмутым пуэныт:

«Котельникован пачерыш шкевуя илаш пурымыжым закондымылан шотлымо. Тудым пачер гыч лукташлан материалым Звенигово калык судыш пуымо. Судын ончымыж почеш ешарен увертарена».

„Марийская правда" газет воза

Калыкым бытовой обслуживатлыше территориально-производственный объединенийын пашаж нерген А. Алтышев воза.

«Партий, коммунист, перестройка» — тыге лӱмдалтын КПСС XXVIII съезд вашеш подборка. Тусо материал-влакын авторышт кызытсе пагытыште экономикым да общественный илышым уэмден толмаште коммунист-влакын кузе участвоватлымышт нерген йодышым тарватат.

Озанлык пашам творчески виктарыме шотышто мондалт толшо йӧным — коммуным — угыч ылыжтыме нерген АПН-ын материалыштыже ойлалтеш.

Искусствовед Л. Кувшинская Российысе художник-влакын выставкышт дене палдара. Тиде увер «Шкетын йомаш огыл манын» лӱмдалтын.

Редакцийын адресше:
424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20
Талукышто 300 номер лектеш.
Тираж 17 412.
Газетын индексше 52710

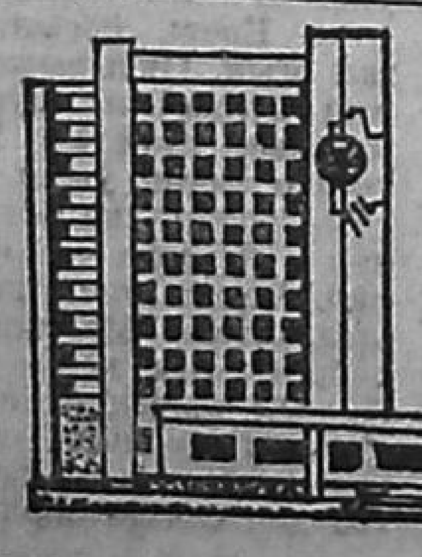

Телефон-влак:
Редактор — 5-08-40
Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26
Приемный — 5-37-91
Ответственный секретарь — 5-35-73
Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:
Партийный илыш — 5-53-18
Идеологический — 5-54-34
Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89
Аграрный — 5-29-77
Совет паша да быт — 5-42-22
Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-39-19, 5-43-72
Кусарыше — 5-39-55.
Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:
У Торъялыште — 9-15-19.
Моркышто — 9-16-86.
Звениговышто — 9-22-83.
Оршанкыште — 2-17-38.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Марий АССР Госкомиздатын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже
424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.
Э—00008. Заказ 1033.